

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”I ett undantagstillstånd”

En kvalitativ studie om palestinska flyktingläger i Libanon

Israa Ahmad

Masteruppsats (SOAM 21)

Aktuell termin (HT 2017)

Handledare: Norma Montesino

Abstract

Author: Israa Ahmad

Title: "In a state of exception"

Supervisor: Norma Montesino

Assessor: Torbjörn Hjort

Palestinian refugees in Lebanon have lived in refugee camps for 70 years. The situation is extremely difficult in these camps since they exist in a national, legal and political state of exception. Actual living conditions in the camps are affected by huge deficiencies, including poor infrastructure, sanitation and conduit system. The residents in camps have neither access to clean and drinkable water nor continuous electricity. Because the camps fall outside of Lebanon's national order, there are no resources to meet the residents' needs. However, strong social contacts and communities exist in the camps at both local and transnational level. The study examines how Palestinians in Lebanese refugee camps use these social networks to deal with daily difficulties such as lack of water and electricity. To answer this, two questions are asked about what social support refugees receive from their local and transnational network. The answers were collected through semi- structural interviews with six people from camps.

The results showed that Palestinian refugees' live in a dual exception where either Lebanese state or political organizations that govern the camps can solve the problems. To help themselves the residents construct a special type of "support network" that ensures them essential forms of support from relationships with family, relatives, migrants, neighbors and acquaintances. The study presents four types of support; the first one is *village associations* where "rabta" (a kind of association) and saving boxes are organized between the residents in the camps and migrants outside to provide emergency assistance. The second is *organized market solutions*, which through contacts with acquaintances caters for water and electricity membership. The third is *local support* between family and neighbors where practical help in the form of "sharing strategies" and emotional support is delivered. The last form of support is about *transnational support* where family members who have migrated assist with economic, emotional and indicative support. In this way, informal support networks are created to facilitate difficulties Palestinian refugees encounter everyday in camps.

Keywords: *Palestinian, refugee camps, state of exception, social network, transnational network.*

Förord

”Det är svårt, du kommer inte klara det, du kommer inte orka” var orden som fann sin plats när jag skulle påbörja min uppsats. Bördan var absolut stor men mitt råd är att lika snabbt avråda dessa ord och ersätta de med *”jag vill, jag kan, jag orkar”*. Blunda för allt som kan dra ner dig och lita istället på dig själv och din förmåga att uppnå dina mål. Lita även på din handledare och använd handledningen du får på bästa sätt för att alltid utvecklas och förbättras. Jag vill därmed passa på att tacka min handledare Norma Montesino för all hjälp.

En annan person som följt med hela resan och varit min nyckel in till fältet är Sameeh Ahmad som bistod med enormt mycket hjälp, därför skickar jag varma hälsningar till honom. En del av hälsningen går även till mina sex intervjupersoner som gjorde denna studie möjlig: Tack allihop!

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Problemformulering.....	7
1.1 Syfte.....	10
1.2 Frågeställningar.....	10
1.3 Disposition.....	10
2. Historisk översikt	11
2.1 Israel – Palestina konflikten	11
2.2 Palestiniers historia i Libanon.....	13
3. Kunskapsläget	16
3.1 Generella studier om palestinska flyktingläger.....	16
3.2 Misär och utsatthet.....	17
3.2.1 Kvinnor och barn.....	18
3.3 Vem styr lägren?.....	19
3.4 Sociala och ekonomiska relationer	20
4 Teori.....	23
4.1 Lägrens exceptionella dimensioner.....	24
4.2 Lokala och transnationella nätverk.....	25
4.2.1 Sociala stödformer.....	27
5 Metod.....	29
5.1 Förförståelse.....	29
5.2 Datainsamlingsmetod.....	29
5.3 Intervjuform.....	31
5.4 Urval och tillvägagångssätt.....	32
5.5 Databearbetning och analys.....	34
5.6 Tillförlitlighet och trovärdighet.....	35
5.7 Etik.....	36
6 Analys	37
6.1 Dubbelt undantagstillstånd	37
6.2 Stödnätverk	41
6.3 Byföreningar	43
6.3.1 Rabta.....	44
6.3.2 Sparboxar	45
6.4. "Organiserade marknadslösningar"	47
6.5. Lokala stödformer: "hälften jag, hälften du"	49
6.5.1 Praktiskt stöd.....	49
6.5.2 Känslomässigt stöd.....	51
6.6 Transnationella stödformer.....	52
6.6.1 Ekonomiskt stöd: "frivilligt tvunget" medlemskap	52
6.6.2 Känslor och vägledning i tredje rummet.....	54
7 Slutdiskussion	56
Bilaga 1 - Intervjuguiden.....	58
Referenslista.....	59

1 Inledning

Tänk om Sverige fortfarande hade haft flyktingläger för alla flyktingar som kom till landet efter andra världskriget? Tänk att generationer av deras ättlingar fortsätter leva som flyktingar i dessa läger utan medborgerliga rättigheter, med dåliga levnadsförhållanden och vanvårdade basbehov. Så är situationen idag för 532,173 palestinska flyktingar i Libanon sedan deras exil år 1948 (Klaus 2003; UNRWA 2017). Trots att palestiniernas exil inträffade för 70 år sedan är det fortfarande relevant att undersöka deras situation. Detta eftersom att det idag finns 65.6 miljoner människor på flykt i världen som tvingats lämna sina hem för att undvika konflikter, förföljelser, våld och kränkning av deras mänskliga rättigheter (UNHCR 2017). Människor som exempelvis flyr från Burma till Bangladesh, från Syrien till Turkiet eller från Somalia till Kenya tvingas många gånger bosätta sig i flyktingläger. Det innebär att livet i flyktingläger är en situation som idag delas av tusentals andra människor i olika delar av världen.

I denna studie behandlas palestinska flyktingarnas situation i Libanon som ett illustrativt fall för många andra flyktingar som lever under liknande omständigheter och försöker hantera rådande svårigheter i lägren. Flyktinglägren saknar för det mesta grundläggande behov som mat, skydd, vatten och elektricitet. I palestinska flyktinglägren har FN:s hjälporganisation United Nations Relief And Work Agency, UNRWA, en viktig roll. Detta då UNRWA erbjuder socialt stöd åt palestinierna i lägren genom att exempelvis bistå med 69 skolor, 27 vårdcentraler och nio kvinnocenter. Utifrån ett internationellt perspektiv handlar sociala arbetet i lägren även om att tillgodose de basala behoven för flyktingarna. Det sker främst genom insatser från flera internationella organisationer inom ideella sfären. International Rescue Committee, arbetar exempelvis med att tillgodose basbehov genom att hjälpa med vattenrening, avlopp, utbildning och sjukvård. Detta medan Norwegian Refugee Council fokuserar även på att erbjuda ett juridiskt stöd vid exempelvis boendekonflikter eller egendoms arv. Organisationen arbetar även med att öka medvetenheten om flyktingarnas rättigheter i Libanon (Cogan, Hurd & Johnstone 2016). Trots det internationella sociala arbetet kvarstår grundproblemen i lägren för majoriteten av invånarna till följd av bristande insatser från statliga organ. Lägerinvånarna tvingas många gånger hantera dessa brister på egen hand, bland annat genom att använda sociala relationer och kontakter.

1.1 Bakgrund

Palestiniernas exil inträffade år 1948 då Israel-Palestina konflikten bröt ut. Konflikten ledde till tusentals människors flykt för att undvika krig och katastrofer. De flesta av palestinierna flydde till grannländer som Syrien, Jordanien och Libanon. Vid ankomsten bosatte de sig i tillfälliga flyktingläger med intentionen att återvända till sina hem efter en provisorisk asyl i den mån problemet avtog (Klaus 2003). Utvecklingen av palestinska flyktingars levnadsförhållanden tog skilda riktningar mellan olika länder. I Jordanien blev de berättigade ett medborgarskap med sociala, ekonomiska, politiska och kulturella rättigheter. I Syrien fick de inget medborgarskap men beviljades dock sociala, ekonomiska, politiska och kulturella rättigheter. I Libanon var situationen komplicerad och ogynnsam. Flyktingarna mötte en politik styrd av konfessionalism, klientelism och regionalism. Närmare innebar det en regering styrd av skilda religiösa sekter och korruption där politiker favoriserade vänner till maktpositioner oavsett kvalifikationer. Regeringen hade även en politisk hållning som eftersträvade ökad betydelse och inflytande för regioner istället för nationen (Ibid.).

Politiska läget i Libanon innebar invecklade omständigheter för palestinska flyktingarna. Detta då regeringen hade två möjliga lösningar för flyktingfrågan, antingen skedde det en repatriering eller naturalisation. Regeringens starka beroende av konfessionalism innebar att naturalisation eller integration av tusentals sunni-muslimska palestinier skulle rubba en känslig och hårfint delad maktbalans mellan kristna, shia- och sunnimuslimer. Till följd av det blev alla ansträngningar för att avhjälpa situationen och integrera palestinierna omedelbart förhindrade till gagn av politiska och religiösa intressen. Andra lösningen som förutsatte repatriering förblev orimlig utan en stabil och varaktig fredsförhandling mellan Israel och Palestina. I skuggan av dessa komplikationer verkställdes ingen av lösningarna vilket som gjorde att libanesiska regeringspolitiken försummade de palestinska flyktingarna. Resultatet blev att palestinierna i libanesiska flyktingläger varken fick rättigheter eller kunde återvända till hemlandet. Istället lämnades de i ett juridiskt och rumsligt vakuum som i praktiken innebar försummade rättigheter och vanvårdade levnadsförhållanden (Klaus 2003).

De palestinska flyktinglägren förblev alltså negligerade av den libanesiska staten och föll utanför dess ansvars- och skyddsdomän. Den libanesiska regeringen och dess myndigheter har än idag inte någon förbindelse, mandat eller kontroll över lägren där varken polis eller armé inträder. En sådan situation lämnar lägren ”laglösa” och flyktingarna skyddslösa. Detta

särskilt då palestinierna i Libanon inte har något politiskt ledarskap som kan framföra deras behov, krav och åsikter (Klaus 2003; Ramadan & Fregonese 2017). Än idag är flyktingarna också ”legaliserade” som ”utlänningar” trots att de levt i landet flera generationer. En sådan politisk situation innebär att palestiniernas grundläggande rättigheter förblir försummade.

Palestinska flyktingars mänskliga rättigheter kränks dagligen genom explicit strukturell diskriminering som manifesteras formellt i libanesisk lagstiftning (Peteet 2005; UNRWA 2017). I en rapport från regeringskansliet (2015/2016) presenteras lagar som förbjuder palestinska flyktingar från att arbeta med 36 yrken, det gäller särskilt kvalificerade yrken som läkare, jurist och lärare. Detta utestänger palestinier från stora delar av arbetsmarknaden och leder till höga nivåer av arbetslöshet. I ett dokument från UNHCR (2016) understryker de även förbudet att bygga lägenheter i lägren och förbudet att äga eller ärva fast egendom i Libanon. Vidare erbjuder inte libanesiska staten någon sjukvård åt palestinierna utan det tillhandahålls av FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar, UNRWA. Palestiniernas barn får inte heller gå i statliga skolor. Barnen i lägren kan antingen gå i privata skolor om familjen har råd att betala eller så hänvisas de till UNRWA skolor som lider av resursbrist på flera plan. Libanon blev landet med högsta antalet fattiga palestinier där mer än hälften lever under fattigdomsgränsen i relativt outvecklade läger sedan 1948. Flyktinglägren har en infrastruktur och standard som skiljer sig från libanesiska områden i stor utsträckning att det kan illustreras som olika länder.

1.2 Problemformulering

De dåliga levnadsförhållandena i lägren innebär flera seriösa problem. Största problemen som har drabbat lägren är vattenbrist, elbrist, dålig infrastruktur i lägenheterna, dålig sophantering och styrningsoroligheter. Bland dessa problem har bristande tillgång till drickbart vatten och elektricitet största inverkan på livet i lägren. Studier av exempelvis Sirhan (2017) visar att 60 % av 156,328 palestinska flyktingar i Burj-Barajneh, Nahr- El bared, Ain Al-Hilweh, Rashidiya och Bourj Al-Shamali inte har rinnande vatten. Studier visar även att 35 % inte har någon elektricitet på grund av otillräcklig infrastruktur. Det innebär att många familjer lever utan tillgång till rent vatten för att dricka, duscha eller laga mat. Många familjer lever även utan tillgång till ström för att exempelvis få igång ugnen, luftkonditioneringen eller tända lampan. Eftersom att dessa behov är mycket basala och nödvändiga blir det intressant att fokusera på dem och undersöka på vilket sätt lägerinvånarna hanterar dem. En annan

anledning att fokusera på vatten och el problematiken är behovet att avgränsa studiens fokus till endast några av de dagliga svårigheterna som palestinierna upplever i flyktinglägren.

Khoury, Graczyk, Burnham Jurdi och Goldman (2016) tydliggör att vattnet i libanesiska flyktingläger har ett dåligt system som lockar myggor och innebär farliga föroreningar med paracetamol koliformer, parasiter och bakterier. Detta medför livsfarliga risker på grund av vattenburna sjukdomar som leder till funktionshinder och dödsfall bland lägerinvånarna. Dålig avloppsinfrastruktur, bristande expertis, ytliga brunnar, bristande adekvat desinfektion, filtrering, lagring, skydd, övervakning och ohälsosam hantering är faktorer som bidrar till förorening av vattnet i palestinska lägren. Tillgång till rent vatten är en universell mänsklig rättighet som är essentiell för människors välbefinnande (Feldman 2017; Khoury et al. 2016).

Andra problemet som denna studie fokuserar på är elektriciteten. Lehne, Blyth, Lahn, Bazilian och Grafham (2016) beskriver att elen försvinner flera timmar under dagen. Författarna betonar att ungefär 7 miljoner flyktingar som bor i läger världen över har tillgång till el mindre än 4 timmar varje dag. I de palestinska flyktinglägren hänger el- och vattenledningar som spaghetti över huvudet på invånarna, kors och tvärs mellan olika lägenheter utan någon säkerhet eller fungerande ledningar vilket utgör livshotande fara för de som bor där. Lösa kablar, speciellt under regnigt väder leder till att gående utsätts för elektrisk stöt. Under vintern är många rädda att gå ut eftersom att marken är elektrifierad. Den libanesiska regeringen har infört restriktiva förbud mot införandet av byggmaterial för att rekonstruera hängande elnät och vattensanitet, något som lämnar palestinierna tvungna att dagligen hantera bland annat elektricitet stöt och förorenat vatten (UNHCR 2016). Feldman (2017) beskriver att när ett barn, en äldre eller en person plötsligt dör i lägren är dödsorsaken oftast elektriciteten. Elstötar har alltså fått fördärvliga konsekvenser där exempelvis 48 personer har dött i flyktinglägret Burj El-barajneh mellan år 2010 och 2017. Feldman (2017) betonar vidare att flyktingarna lever i lägren under omständigheter där källan för liv blir orsaken till död.

Bilder från Burj El-Barajneh, ett av palestinska flyktinglägren i Beirut, Libanon.

Malkki (1995) och Agamben (2005) beskriver flyktingarnas situation i lägren som ”out of place” i skuggan av en trefaldig konstellation mellan nation, stat och medborgarskap där flyktingen varken tillhör värdlandet eller hemlandet. De hamnar i ett vakuum blottade från rättigheter. Hur kan palestinska flyktingar utan rättigheter, statsorganisationer, social service eller finansiella resurser hantera ett livsfarligt och resursbegränsat liv i lägren?

Dorai (2003) betonar att lägerinvånarna utvecklar en mängd resurser för att förbättra deras levnadsvillkor. En viktig resurs är sociala system som upprättas mellan palestinierna i exil. Innanför lägrens väggar formas ett särpräglat socialt liv i skuggan av rådande svårigheter som grundar en stark sammanhållning i lokala nätverk. Dessa sträcker sig även till tusentals palestinier som migrerar utomlands. Den starka sammanhållningen mellan migranterna och lägerinvånarna upprättar relationer och gemensamma aktiviteter som kan vara sociala, kulturella, ekonomiska eller politiska. Dessa aktiviteter är transnationella då de etableras i ett ”tredje rum” mellan både länderna. De upprättas geografiskt obundet och formar nätverk på transnationell nivå. Dessa transnationella nätverk blir viktiga att granska då majoriteten av familjerna i lägren har anhöriga utomlands. Migranterna blir betydelsefulla aktörer i sociala nätverket.

Eftersom statliga insatser och annan social service saknas får lokala och transnationella nätverk en stor betydelse för livet i lägren. Väsentliga frågan blir hur lägerinvånarna använder dessa nätverk för att hantera svårigheterna i lägren, i detta fall för att hantera el och vattenproblem. För att närmare undersöka det ställs frågor om vilket socialt stöd lägerinvånarna får från omgivande relationer och kontakter för att underlätta dessa problem. Vilken hjälp får de från familj, grannar, vänner eller migranter för att hantera vardagen?

1.1 Syfte

Syftet är att undersöka hur palestinier i libanesiska flyktingläger använder sociala nätverket för att hantera el- och vattenproblem.

1.2 Frågeställningar

1. Vilket socialt stöd får palestinier i libanesiska flyktingläger från lokala nätverk för att hantera vatten och el problematiken?
2. Vilket socialt stöd utvecklas i transnationella nätverk för att hjälpa flyktingarna i lägren att hantera vatten och el problematiken?

1.3 Disposition

Uppsatsens består av sju kapitel. Första kapitlet presenterar studiens inledning, problemformulering, syfte och frågeställning. Andra kapitlet ger en historisk bakgrund för palestinska flyktingarnas situation. I stora drag redogörs för Israel – Palestina konflikten som vållat flyktingarnas uppkomst och därefter om palestinernas 70 års långa historia i Libanon. En sådan bakgrund är nödvändigt för att förstå nuvarande situationen. Därefter redogör tredje kapitlet för aktuell forskning kring palestinska flyktinglägren. De teoretiska utgångspunkterna diskuteras därefter i fjärde kapitlet medan femte kapitlet presenterar undersökningens genomförande. Studiens resultat och analys redovisas under sjätte kapitlet. Uppsatsen avrundas med sjunde kapitlet där en sammanfattning av studiens resultat, en slutdiskussion och vissa reflektioner kring ämnet tas upp.

2. Historisk översikt

För att förstå de palestinska flyktingarnas samtida situation i Libanon är det väsentligt att göra en resa 70 år tillbaka i tiden. Bakgrunden och händelseförloppet genom dessa decennier innebar olika politiska konflikter, krig och massförstörelser som varit avgörande för situationen som råder idag. I detta kapitel ges därför en historisk översikt för att förstå hur flyktingläger skapade som tillfällig lösning förblev en permanent livssituation för tusentals palestinska flyktingar.

2.1 Israel – Palestina konflikten

Palestina var under osmanska rikets mandat under fyrahundra år. Tillsammans med osmanska rikets kollaps i slutet av första världskriget föll Palestina under brittiskt mandat. Nedan visar bilden Palestinas karta för tiden som den var under brittisk styrning år 1946.

Bilden visar en karta över Palestina och avgränsade stater innan 1948.

År 1917 hade Storbritannien upprättat Balfour deklARATIONEN som innebar ett löfte för judiska befolkningen att få ett nationellt hem i Palestina. År 1947 planerade United Nations att dela Palestina i en arabisk och en judisk del, ett förslag som möttes med glädje från judarnas sida men med aggression och ovilja från palestiniernas sida. För att avgöra förslaget verkställighet skedde en omröstning som utmynnade till judarnas fördel vilket skapade gnistorna för ett krig i Palestina mellan araber och judar. Kriget slutade med nederlag för araberna tillsammans med en utdrivning och utvandring av 714,150 till 780,000 palestinier.

Flykten skedde på många ställen genom tvingad utdrivning av israeliska trupper och massmord. På andra ställen spreds skräckpropaganda som ledde till massflykt. Efter kriget följde inte Israel den uppsatta planen om att dela landet och övertog alla områden de hade blivit tilldelade plus delar av områden som hade blivit tilldelade palestinierna. En judisk stat deklarerades 14 maj 1948, dagen efter, 15 maj 1948, förklarades som Al-nakba dagen för palestinierna vilket betyder katastrofen och var början på deras exil (Peteet 2005).

Bilden visar en karta på landet efter deklARATIONEN 1948.

Majoriteten av palestinierna planerade att återvända till sina hem efter kriget men dessa förhindrades av Israels regering med hjälp av ett formellt fattat beslut i mitten av juni 1948. Beslutet stadgade ett förbud för palestinska flyktingarna att återvända till hemlandet. Strax efter erkändes palestiniernas rätt att återvända i FN:s generalförsamling, resolution 194. Resolutionen befäste flyktingarnas rätt att återvända till sina hem och leva i fred med grannarna samt rätten att få ersättning för skada av egendom. Vidare var meningen att detta skulle ske under principen för internationell rätt och av ansvariga regeringar och myndigheter. Israeliska regeringen hävdade att det är osannolikt att implementera dessa krav innan bestående fred upprättas. Utöver det har varken resolutionen eller rätten för flyktingarna att återvända accepterats från Israels sida. Internationell rätt att återvända ställs mot Israels krav på säkerhet och skydd vilket utgör en komplicerad bas för återvändandet och lämnar flyktingfrågan ”olöst” (Regeringskansliet 2000).

2.2 Palestiniers historia i Libanon

Palestinier som bodde vid medelhavskusten och norrut flydde till Libanon, ett destinationsval på basis av geografisk närhet. De rikare familjerna lyckades fly med plan, bilar och båtar från Palestina medan resterande majoritet flydde till fots, ridandes på häst eller åsna. De flesta kunde enbart ta med sig ringa möbler och tillhörigheter till bosättningslandet (Klaus 2003). Vid ankomsten till Libanon krävdes upprättandet av bostadsområden för flyktingarna. FN hyrde mark från Libanon för att etablera flyktinglägren. De upprättade även resolution 302 som innebar etablering av United Nations Relief and Word Agency, UNRWA, för att bistå med hjälp och sysselsättning åt de palestinska flyktingarna. Majoriteten av palestinerna bosatte sig successivt i ett av de upprättade lägren (Peteet 2005). Totalt finns det idag 13 läger i Libanon som är Beddawi, Burj Barajneh, Burj Shemali, Dbayeh, Ein El Hilweh, El Buss, Mar Elias, Mieh Mieh, Nahr El-Bared, Rashidieh, Shatila och Wavel läger (UNRWA 2014).

Libanons inställning till flyktingarna har sedan 70 år varit dramatiskt skiftande och omväxlande tvetydlig, motsägelsefull, sympatisk, stödjande, fientlig och våldsam (Klaus 2003). Flera faktorer påverkade landets mottaglighet och fientlighet som exempelvis ekonomiska svårigheter, jobbkonkurrens, förmåga att tillgodose sociala tjänster och den etniska samt politiska sammansättningen. Den sekteristiska uppdelningen var en styrande motkraft i Libanon med dess precisa uppdelningar mellan sunni- och shiamuslimer, maronitiska kristna, grekiskt ortodoxa och druser.

Fram till 1964 levde palestinska flyktingar i djup misär. De bodde i tält som under vintern innebar kyla och sjukdom. De drabbades av enorma svårigheter på grund av dåliga levnadsförhållanden och fattigdom. Bilden av den lidande som flyktingarna drabbades av fick inte mycket sympati hos libanesiska omgivningen. Det skapades en avgränsningslinje där flyktinglägren ansågs som smutsiga slumområden. Detta förakt och hänsynslöshet i samband med restriktiv politik skapade vrede hos de palestinska flyktingarna. Eftersom de upplevde intensiv isolering från libanesiska samhället riktades deras vrede till att skapa egna organisationer med politiska celler i lägren. Detta satte grunden för nationalrörelsen som började ta form 1953 och som syftade till att återväcka en nationell medvetenhet bland palestinerna. Den nya rörelsen fick sitt inflytande och fotfäste år 1964 när den palestinska befrielseorganisationen (PLO) bildades. PLO blev en legitimerad politisk organisation som representerade palestinerna och kunde framföra deras röst. Efter nederlaget från kriget med

Israel 1967 bildade PLO väpnade enheter. På så sätt fick de politiskt och militärt inflytande i Libanon. Libanesiska regeringen hade förtryckt denna politiska aktivitet men tvingades acceptera den år 1969 genom ett avtal känt som Cairo Accords. Avtalet erkände formellt en politisk närvaro för palestinierna i Libanon (Klaus 2003).

Avtalet innebar revolutionära förändringar för palestinska flyktingar i Libanon som hade levt utan rättigheter i mer än tjugo år. Lägren styrdes av PLO mellan 1968 till 1982 med förändrande bestämmelser som garanterade skydd för palestinierna mot våldet från olika sektorer i Libanon. De garanterades även rätten att röra sig fritt i landet, rätten att arbeta, bilda kommittéer i lägren och delta i väpnade konflikter. Under den tiden passade de även på att renovera och bygga lägenheter i lägren, något libanesisk lag förbjuder. Lägren växte och aluminium ersattes med tegelsten. PLO fick starkt militärt fäste och kunde autonomt styra delar av Libanon. Lika starkt blev deras politiska deltagande som krävdes för att möjliggöra beslutstaganden i regeringen. En sådan situation väckte oroligheter och anklagelser om bildandet av en ”stat inom staten”. PLO blev den mest betydelsefulla politiska styrkan i den muslimska delen i landet. En sådan styrka utgjorde ett hot som ledde till en aktiv opposition från främst kristna och shiitiska grupper. Ökade konflikter och motsättningar i en konfessionell politik triggade igång ett inbördeskrig som pågick i femton år mellan 1975 och 1990. Olika militära styrkor krigade för att få kontroll och territorium. Palestinska styrkor blev indragna i kriget och hastigt kom Israel in i bilden med luft- och markattacker över flyktinglägren. Stormande attacker på lägren resulterade i massförstörelser där väsentliga delar av infrastrukturen och elektricitet stationer i hela landet skadades. Sedan dess har de aldrig återhämtats fullt ut (Petee 2005).

Inbördeskriget bar med sig två israeliska invasioner av Libanon, den första år 1978 och den andra år 1982. Vid den tiden genomförde de massakrer i Sabra- och Shatilalägren tillsammans med kristna styrkor där hundratals civila palestinier och libaneser dog. Grymheter och kriminella handlingar blev kända världen över, gravida kvinnor skars i magen och andra mördas. För att avsluta invasionen upprättades fredsförhandlingar där Israel villkorligt skulle dra tillbaka sina styrkor om PLO lämnade Libanon. Augusti 1982 upplöste PLO sina styrkor och samlade sin personal för att lämna Libanon. De splittrades till andra länder för att få Israel dra tillbaka sina styrkor. När PLO utvisades från Libanon lämnade de bakom sig tusentals palestinska flyktingar utan skydd (Petee 2005).

År 1985 ökade oroligheterna på nytt och det så kallade "lägerkriget" startade. Det började med att Amal – shiiter spärrade flyktinglägren för att börja en serie massakrer på civila. Kriget varade tre år med massiv destruktion, orsakade enorma missförhållande, allvarliga skador av den grundläggande infrastrukturen och ett stort antal döda. Syftet med kriget var att begränsa och splittra palestinierna, förinta lägren samt reducera deras antal så pass mycket att de aldrig skulle återfå autonom politisk eller militär makt igen. Palestinierna skulle återgå till deras föregående omständigheter som obeväpnade, politiskt oorganiserade och under libanesisk tillsyn. Palestiniernas rädsla för övergrepp, arrestering och kidnappning begränsade även deras rörlighet. Krigs perioden avslutades under 1990-talet och lämnade efter sig flyktingarna i en mycket knapp och utsatt situation (Peteet 2005).

För att behålla freden upprättades för första gången Osloavtalet år 1993 mellan palestinier och israeler. Syfte var alltså att upprätta ett slutligt fredsavtal där PLO med huvudman Yassir Arafat och Israel med statsminister Yitzhak Rabin blev ense om att upprätta en palestinsk stat inom en femårsperiod tillsammans med självstyrande palestinska myndigheter. Förhandlingarna fick ett plötsligt slut år 1995 när Yitzhak Rabin mördades av en judisk extremist. Då Benjamin Netanyahu inträdde till makten var han mindre tillmötesgående för avtalet samtidigt som oroligheterna ökade från palestiniernas sida med självmordsangrepp mot Israel, detta minskade förhandlingsviljan hos båda parterna. Den palestinska stat som utlovades i avtalet skapades aldrig. Än idag pågår oroligheter i området och Israel fortsätter bygga olagliga bosättningar på palestinsk mark för att expandera vilket frustrerar palestinierna och försvårar fredsförhandlingarna. Eftersom ingen stadig fredsförhandling har kunnat upprättas mellan Israel och Palestina har återvändandet för palestinska flyktingarna i Libanon försvårats ytterligare. Brist på lösning har förvandlat lägren i Libanon till permanent bosättning för de palestinska flyktingarna (Klaus 2003).

3. Kunskapsläget

Detta kapitel skildrar tidigare forskning om palestinska flyktingläger där första delen tar upp studier som behandlar den generella situationen i libanesiska läger. Därefter läggs fokus på återkommande teman i forskningen som belyser rådande förhållanden inom lägren så som ekonomisk misär, utsatthet, osäkerhet och oroligheter. Slutligen återges forskning om användningen av sociala nätverk och relationer för hantering av vatten- och elektricitetsproblem.

3.1 Generella studier om palestinska flyktingläger

De flesta studierna om palestinska flyktingläger diskuterar frågan på politisk och internationell nivå. En del studier handlar om konflikter i mellanöstern och den ursprungliga konflikten mellan Israel och Palestina (Abuzayd 2009). Andra handlar om olika medverkande aktörers roll i konflikten. De diskuterar FN:s roll, den stadgade internationella asylrätten, palestinernas mänskliga rättigheter och rätten att återvända som fastställdes men verkställdes inte på grund av oenigheter. Även fredsförhandlingar är ett återkommande ämne tillsammans med juridiska aspekter som frågor om rättvisa och exil. Inte minst diskuteras även palestinska flyktingarnas hjälporganisation UNRWA, både dess roll och hjälpinsatser (Dumper 2006; MacQueen 2013).

Det är dock inte alla studier som behåller denna generella nivå, många studier undersöker livet som skapas i lägren på närmare håll. Det gäller bland annat Peetet (2005) som granskar relationen mellan plats och identitet. Peetet (2005) beskriver hur palestinska flyktingläger blir plats för hopp och hopplöshet. Lägren symboliserar ett hopplöst liv som samtidigt blir enda platsen att leva i och hoppas på en framtid. Genom tiden har lägren formats till meningsfulla platser som lägerborna relaterar till. Även Fincham (2012) granskar palestinernas identitet och menar att de skapar en identitet skild från libaneser där skiljelinjen följer längst lägrens territorium. En sådan situation främjar uteslutning, exkludering och fientlighet mot det omgivande samhället. Även Allan (2013) skildrar den palestinska identiteten men gör det i skuggan av ekonomiska livet i lägren genom att uppmärksamma skuldförbindelser, elhandel och utvandringsnät.

3.2 Misär och utsatthet

Många studier belyser livet i palestinska flyktingläger som ett liv präglad av misär och utsatthet (Hutson, Shannon & Long 2016). Det gäller bland annat synnerligen prekära levnadsförhållanden som kan summeras i främst fyra problem som lägerinvånarna konfronteras med dagligen. Det första är förorenat vatten och den andra är elektricitet som försvinner flera timmar om dagen med farliga kablar som hänger över huvudet på lägerborna. Dessa två problemområden beskrevs i problemformuleringen och utgör fokusområden för denna studie. Här nämns det tredje och fjärde problemet som handlar om sophantering i lägren och lägenheternas dåliga infrastruktur.

Det finns inte något effektivt och välfungerande sophanteringssystem i lägren. Soporna hanteras på ett ohållbart sätt vilket gör att soporna samlas i lägrens smala gator. På vissa ställen finns det så mycket sopor att det är svårt att passera genom vägen. Detta problem medför även hälsofarliga risker där bakterier sprids bland annat genom insekter (Rouse & Reed 2011).

Bilder som visar soporna från Burj El-Barajneh läger i Beirut, Libanon.

Det fjärde problemet är de olagligt byggda lägenheterna utan professionell expertis och utan lämplig stadsplanering, bostäder kan plötsligt rasa över huvudet på lägerinvånarna. Det kan handla om en familj som sitter hemma där taket plötsligt rasar och orsakar skada eller död (Petee 2005; UNHCR 2016).

Utöver dessa fyra problemområden förekommer en del andra svårigheter. Ghattas, Seyfert och Sahyoun (2012) menar att 63 % av de palestinska flyktingarnas hushåll är drabbade av osäker livsmedelsförsörjning. Även bristfälliga avloppssystem översvämmar ofta eftersom de är

gamla och skapade för en mindre population. Översvämningarna utmynnar i betydande skador för personlig egendom (Masad 2009). Hutson, Shannon och Long (2016) belyser även att så många som 59 % av palestinierna i lägren lever under nationella fattigdomsgränsen med låga utbildningsnivåer. Feldman (2017) konstaterar att flera dödsfall i libanesiska flyktingläger beror på otillräcklig humanitär hjälp och extremt dåliga levnadsförhållanden. Bristande basbehov gör att palestinska flyktingar lever med döden i åtanke. En sådan situation gör att de förblir ”långsamt döende” på grund av dåliga villkor och försummelse (ibid.).

3.2.1 Kvinnor och barn

Även kvinnor och barn lever i en särskilt utsatt situation i flyktinglägren, deras situation får särskild uppmärksamhet i olika studier. Al-hroub (2013) framhäver att barnen många gånger hoppar av skolan på grund av dåliga villkor och ständig diskriminering. När barnen varken går i skolan eller utbildar sig reduceras deras chanser att finna ett arbete och bygga en framtid. Dock betonar Fincham (2014) att skolorna i libanesiska flyktingläger verkar vara integrerade i flyktingsamhällets politiska, sociala och ekonomiska struktur. Därmed har skolorna en viktig funktion i att skapa och förstärka barnens nationella identiteter i lägren.

Enligt Salti och Abdulrahim (2016) domineras kvinnornas liv i lägren av patriarkala och koloniala strukturer som hindrar deras engagemang i politiska aktiviteter, i arbetslivet och socialisering utanför familjesfären. Kvinnor upplever dubbel diskriminering, dels gällande arbetsmarknadspolitiken och dels gällande korsande sociala och kulturella normer som påverkar deras liv. Kvinnorna drabbas även av sämre hälsa i flyktinglägren till följd av dåliga levnadsvillkor och strukturell ojämlikhet. De gifter sig många gånger tidigt, föder många barn och belastas med barnomsorg och hårda arbetsuppgifter i hemmet (Zakharia & Tabari 1997).

Trots allt menar Abdulrahim (2017) att kvinnorna i lägren visar högre genomsnitt på utbildningsnivån än män. Vidare understryker Sayigh (2007) att lägerkvinnorna oavsett svårigheterna upplever en stolthet i sin könsidentitet genom att upprätthålla ett dagligt liv trots hårda villkor, de har tålamod, självkontroll, arbetsförmåga och en stark känsla av palestinsk nationalism. Kvinnorna lever som flyktingar hela livet men är även hustrur och mödrar till barn som uppfattas som hjältar (Holt 2007).

3.3 Vem styr lägren?

Utöver lägrens dåliga levnadsförhållanden upptar styrningsfrågan i lägren en väsentlig plats i forskningen. Lägren faller utanför libanesiskt mandat till följd av skilda perspektiv och åsikter mellan olika håll. Exempelvis problematiserar libanesiska armen frågan om styrning utifrån ett säkerhetsperspektiv medan politiker diskuterar styrningen i demografiska termer och varnar för eventuella konsekvenser för Libanons konfessionella politik. Det har inte funnits någon samordnad regeringspolitik angående palestinierna som bor i läger. Istället exkluderar den libanesiska regeringen palestinierna och ser dem som ett säkerhetshot som måste kontrolleras. Vidare blir situationen problematisk då lägren inte heller faller under FN:s mandat och är hänvisade till UNRWA som varken har styrnings- eller skyddsmandat, därför hamnar lägren i ett styrningsvakuum (Hanafi & Long 2010).

Frågan är vem som styr lägren. Flera studier visar att det finns olika organisationer i lägren som i konkurrerande politisk, religiös och ekonomisk kraft anstränger sig för att styra lägren. Genom flera decennier har lägren varit arenor för kamper mellan politiska organisationer. Ramadan och Fregonese (2017) tillsammans med Suleiman (1999) betonar att lägren är präglade av en speciell hybrid styrning som är en blandning mellan UNRWA och befintliga organisationer. Dock styrs lägren till stor del av islamistiska organisationer som favoriserar olika politiska grupper. Många gånger sker det genom att olika organisationer samarbetar för att kontrollera lägren. Då palestinska lägren i stor utsträckning är övergivna av libanesiska staten och faller utanför det juridiska systemet ersätts detta med en palestinsk ordning. Denna ordning producerar ett konkurrerande och komplicerat politiskt liv i lägren (Ibid.).

Latif (2012) markerar att konkurrensen mellan olika organisationer som försöker kontrollera lägren utmynnar i besvärliga konsekvenser för lägren, det skapar problem, våld och väpnade konflikter. Ett av fem hushåll i Libanons största läger Ayn Al-Hilweh har varit utsatta för våld till följd av konflikter mellan olika organisationer. Våldet som förekommer i lägren är så pass allvarligt att palestinska flyktingar i vissa läger kan föredra ett liv under våld och krig. Vidare menar Yamout, Farran, Abu Rmeileh, Hogan och Giacaman (2012) att de som bor i flyktinglägren upplever regelbunden intern osäkerhet, hopplöshet och nödläge på grund av politiska, juridiska och sociala förhållanden som påverkar deras livskvalité och välbefinnande.

Styrningsproblematiken som finns i lägren kan förstärka sociala nätverket, detta då politiska ledningen som egentligen bör skapa kollektiva lösningar brister i flera avseenden. Detta

tvingar lägerinvånarna att vända sig till andra alternativ som i detta fall handlar om utnyttjandet av sociala relationer för att hantera problematiken.

3.4 Sociala och ekonomiska relationer

I detta avsnitt belyses befintliga studier om hur sociala nätverk underlättar dagliga svårigheter i lägren. En viktig del som formas för att hantera bristande basbehoven i lägren är nätverk som utsträcker sig mellan flera länder. Inom dessa nätverk framhåller Makhoul, Ghanem och Ghanem (2003) att släktingar eller familjemedlemmar som migrerat till ett tredjeland skickar pengar till lägerinvånarna. Dessa ekonomiska remitteringar öppnar upp för skilda utvägar att hantera livet i lägren och klara av ekonomiska bördor. En del familjer försörjer sig endast genom remitteringar från vuxna barn som bor utomlands. Detta skapar transnationella samhällen mellan värdlandet och tredjelandet som uppstår och hålls samman genom sociala och ekonomiska relationer. Dessa transnationella samhällen bidrar till att minska sociala och ekonomiska svårigheter (ibid.).

Även Dorai (2003) betonar den transnationella solidariteten som skapas mellan migranter och de som bor i lägren. Sociala kontakter skapar transnationella nätverk som är geografiskt obundna och förser lägerborna med resurser. Dessa resurser kan vara råd, vägledning, informationsflöden men även varor, pengar och kulturella praktiker. Solidaritetssystemen baseras på att familj och släkt utgör ett nätverk som skapar broar mellan palestinier innanför och utanför lägren. Dessa transnationella nätverk och tillhörande praktiker upprättas för att underlätta lägerbornas anpassning till dagliga svårigheter i Libanon. Detta genom att ge ekonomiskt och socialt stöd som exempelvis möjliggör anlita av ny vattenleverantör (Ibid.).

Eastmond och Åkesson (2007) beskriver ”familjers globala vardagsliv över stora geografiska avstånd” för att ge ”bild av hur det kan vara att leva i transnationella rum”. Mellan familjemedlemmar och släktingar uppstår nätverk i form av band som håller ihop människor. Baaz (2007) betonar att dessa nätverk inte endast handlar om tillhörighet och biologiska band utan en central del är resursfördelning. Då statens funktioner och sociala service oftast brister i hemlandet samtidigt som det råder ekonomiska kriser blir familjenätverket viktig för överlevnad. Det gäller särskilt familjemedlemmar som har migrerat utomlands och som

hjälp andra familjemedlemmar, denna hjälp underlättar bördan främst genom ekonomiska remitteringar. Även Melander (2007) poängterar att ekonomiskt stöd tillsammans med råd och vägledning är de mest förekommande stödformer i transnationella sociala rum.

Syftet med denna studie är även att undersöka vilket stöd lägerinvånarna får från lokala nätverket. Tidigare forskning från Makhoul et al. (2003) och Dorai (2003) visar att lokala nätverket förser invånarna med viktiga resurser för att klara av vardagen. Nästan varje familj i lägren tillhör en "familjeorganisation" eller sponsor som vid behov tillgodoser familjen med pengar. Organisationer som har mandat i lägren verkställer alltså en del av deras makt genom att "låna" pengar till lägerinvånarna som de oftast inte återbetalar. Organisationerna fortsätter låna pengar till lägerinvånarna trots att de inte återlämnar pengarna på grund av starka sociala band. Makhoul et al. (2003) beskriver även att en del familjer går ihop för att forma "sparboxar" där de månadsvis lägger in en summa pengar. Denna summa sparas i boxen till nödlägen. Pengarna täcker exempelvis begravnings- eller sjukvårdskostnader.

Afifi, Afifi, Merrill och Nimah (2016) belyser att sammanhållningen i lokala nätverk inom lägren minskar de negativa effekter av svårigheter, detta genom att tänka "vi har samma problem och ett gemensamt ansvar". Det skapas någon form av konsensus och allmängiltig acceptans för de gemensamma svårigheterna de befinner sig i. En stödform inom nätverket är alltså psykiska stödet som finns i lägerinvånarnas interaktion med varandra. Det gäller exempelvis stödet som grannar ger varandra vid kriser eller ömsesidiga stödet mellan vänner. Förlitan och tron som kommuniceras verbalt och icke verbalt ger hopp och stärker sammanhållningen mellan lägerinvånarna.

Holt (2007) hävdar att kvinnorna i lägren rör sig inom tre nätverk för att hantera deras svåra situation. För det första är den palestinska kvinnan en aktivist som arbetar vid sidan av männen i befrielsekampen. För det andra får kvinnorna styrka från relationen till deras barn för att kämpa, skydda barnen från skada och sträva efter att tillgodose deras behov. Det handlar om att uppfostra kommande generationer som ska ta ansvaret och fortsätta befrielsekampen. För det tredje medverkar hon för att hålla samman familjen och skydda den nationella identiteten (Ibid.).

Betydande del av forskningen skildrar även hur flyktingarna rent praktisk går ihop för att hantera problem med vatten och el. Masad (2009) accentuerar exempelvis att en del av invånarna i lägren som inte har tillgång till rörledda vattengångar förlitar sig på tankbilar och vattenleverantörer. En del andra är beroende av brunnar som hanteras av datorer för att tillgodose vattenbehovet. Ett hanteringssätt som levererar förorenat och odrickbart vatten.

Gällande elektriciteten betonar Masad (2009) att strömavbrottet sträcker sig flera timmar om dagen. Rent praktiskt hanterar flyktingarna kontinuerliga elavbrott genom att använda batterier, främst bilbatterier som de binder upp till utrustning som behöver oavbruten strömförsörjning. En del av lägerinvånarna äger privata generatorer som grannarna ”köper” elektricitet ifrån. Vissa boende köper även el från privata leverantörer till höga priser men det är få av lägerborna som har råd med det. Detta gör att många tvingas vända sig till informell elanslutning som erhålls av lokala datorer och skapar ett olagligt rutnät. Detta nät blir det mest effektiva sättet att få tillgång till el på grund av billiga priset (Ibid.). Slutligen framhåller även Khoury et al. (2016) att vissa av lägerinvånarna samarbetar för att stjäla olagliga elkablar som tillgodoser behovet.

Med detta avslutas kapitlet efter att ha skildrat befintlig forskning om palestinska lägren och flyktingarnas användning av sociala nätverk för att hantera vatten och elbristen. Forskningen visar att det främst förekommer ett praktiskt stöd som manifesteras i att dela elektricitet med varandra och ett ekonomiskt stöd från migranter utomlands. Denna studie tillför en bredare bild av de viktigaste stödformerna som lägerinvånarna använder för att hantera problem med vatten och el. Utöver det praktiska och ekonomiska stödet framkommer det i denna studie två andra stödformer som är byföreningar på en translokal nivå och organiserade marknadslösningar på lokal nivå (stödformerna beskrivs närmare kapitel 6). Genom en skildring av dessa fyra stödformer, dess nätverksnivå, intensitet och styrka förklaras hur lägerinvånarna använder deras kontakter och relationer för att hantera vatten och elektricitetsproblem. Härnäst följer fjärde kapitlet som redogör för forskningens teoretiska tolkningsram.

4 Teori

I detta kapitel redovisas studiens teoretiska utgångspunkter, första teorin är på makronivå och fokuserar på lägrens utmärkande dimensioner som är viktiga för att ge läsaren sammanhang och förståelse för lägrens politiska och juridiska förutsättningar. Konkret handlar det om Agiers (2014) tre exceptionella dimensioner för flyktingläger som är spatiala, temporala och juridiska. Dessa dimensioner fångas tydligt in av Agambens (2005) begrepp ”undantagstillstånd”, detta då begreppet beskriver den tidsmässiga, rumsliga och juridiska osäkerheten som drabbar lägren. Med denna utgångspunkt anses Agiers och Agambens teorier vara lämpligast för att beskriva lägrens situation. Dock ger teorierna en begränsad bild gällande lägrens sociala förutsättningar och relationer med utomstående instanser. Trots det är lägrens politiska och juridiska förutsättningar de viktigaste delarna för att förstå premisserna för lägerlivet.

Trots hårda förutsättningarna som drabbar lägren uppstår innanför lägrens väggar olika former av solidaritet där flyktingarna framstår som aktörer. Aktörer som skapar olika strategier för att hantera livet i lägren. Om detta handlar andra delen av teorikapitlet. Där beskrivs sociala nätverk inom lägren och stödformerna som genereras inom dessa. Det bör nämnas att det fanns svårigheter att finna en heltäckande teori om sociala nätverk med relevanta begrepp och definitioner för studien. Istället valdes begrepp från olika teoretiker för att fånga in sammanhanget.

Dorais (2003) teori användes för att definiera palestinska flyktingarnas sociala nätverk. Det handlade om att ge en teoretisk ram för hur lokala nätverk är uppbyggda samt hur och varför transnationella nätverk utvecklades i lägren. Vidare valdes Bourdieu (1986) eftersom att han ger en teoretisk definition till förekomsten av ett stöd utbyte bland nätverkets medlemmar. Med hjälp av hans teori blir det tydligt hur resurser och kapital kan omfördelas mellan människor i samma nätverk. Slutligen valdes Vaux (1988) begrepp för att ge en definition av sociala stödet som lägerinvånarna får från deras nätverk. Om individen exempelvis får pengar från släktingar utomlands behöver vi veta vad det är för typ av stöd, vilken nytta den ger, i vilket nätverk den förekommer och dess omfattning för att förstå hur den används. Med denna utgångspunkt analyseras stödformens aktivitet, funktion, intensitet och nätverksnivå. Genom att förstå nyttan som lägerinvånarna får från omgivande relationer kan vi förstå hur sociala nätverket används för att underlätta svårigheter som vatten och el. I stort kan användningen av Vauxs begrepp kritiseras då de kan medföra kvantitativa och kartläggande frågor för studien,

dock är dessa fortfarande viktiga för att förstå hur sociala nätverket används genom att undersöka vad flyktingarna gör, i vilket syfte, hur ofta och med vem.

4.1 Lägrens exceptionella dimensioner

Agier (2014) identifierar tre grundläggande dimensioner som karaktäriserar ett flyktingläger. Dessa dimensioner är lägrens exceptionella drag i förhållande till det spatiala, temporala och juridiska läget. Den första dimensionen är den spatiala och handlar om rumsliga tillståndet. Lägrens placering är för det mesta långt ifrån staden i tydligt avgränsade områden med distinktion mellan insidan och utsidan vilket som gör dem extraterritoriella. Peteet (2005) uppmärksammar att lägren verkar som organiserade zoner med segregerade flyktingsamhällen där endast flyktingarna själva går in till lägrens smala gator och tätbebyggda lägenheter. Rumsliga avskiljningen för lägren blir en väsentligt definierande egenskap som formar livet för dem som bor i flyktinglägren (Turner 2015). Till exempel innebär det att lägerinvånarna inte får externa medel för att avhjälpa sin situation då de är exkluderade från libanesiska samhället.

Agier (2014) understryker flyktinglägrens temporala karaktär i den andra dimensionen. Flyktinglägren är per definition avsedda att vara tillfälliga och sällan menade att förbli permanenta. Trots det blir lägren i praktiken många gånger kvasi – permanenta, som i detta fall då palestinska lägren har varat mer än ett halvt sekel. Lägrens temporala karaktär pendlar alltså mellan tillfällighet och varaktighet. Tillfällighetens obestämda varaktighet resulterar i ett tomrum där flyktingarna ständigt väntar på en lösning. I väntan på lösningen blir deras ”tillfälliga” levnadsförhållanden ohållbara då de är menade att vara provisoriska men omvandlas till ”permanenta” (Turner 2015).

Sista dimensionen handlar om att flyktinglägren rent juridiskt karaktäriseras som exceptionella, detta då de styrs av andra rättsorgan än rådande nationalstaten. De lyder alltså lagligen under libanesiska samhällets jurisdiktion men är samtidigt ett undantag från den (Turner 2015). Agamben (2005) beskriver detta genom att illustrera flyktinglägren som fysiska platser i ett ”state of exception”, alltså i ett undantag från den nationella ordningen. I praktiken blir lägren alltså anomiska zoner i form av ”utrymmen utan lag”. Lagen upprätthålls genom att upphävas och tömmas på innehåll. Detta gör lägren till lokaler utan en nationell

ordning. De hamnar i ett ingenmansland mellan lag och politik. De saknar statlig styrning, politisk regim och lagligt rättsorgan (Ibid.).

Hittills skildrade dimensioner beskriver lägren på en abstrakt nivå och stadgar därmed behovet av att mer konkret veta vad för typ av socialt liv som formas inuti lägren och hur ett sådant liv hanteras i förhållande till dessa dimensioner. Agamben (2005) beskriver livet i lägren som ett ”naket liv” där individen lever ett tillfälligt liv endast för att överleva. När människan förvisas från samhället till ett undantagstillstånd, som de exkluderade palestinierna i flyktinglägren, reduceras de till ”nakna liv”. De reduceras till biologiska varelser som endast äter, dricker och sover utan rättigheter och blottade från samhällslivet (Ibid.).

Agambens (2005) bild har fått en del kritik då den bortser från möjligheterna att skapa ett meningsfullt och aktivt liv i lägren. Den leder till en syn på flyktingarna i lägren som passiva och förlamade. Motargument utgår därmed från ett aktörsperspektiv där fokus läggs på migranternas förmåga att skapa meningsfullt liv. Turner (2015) instämmer att livet i lägren dels är reducerat till ”naket”, biologiskt och tillfälligt men menar att ett sådant liv samtidigt erbjuder möjligheter där former av sociala nätverk, gemenskaper och organisationer bildas.

Om vi alltså lämnar makroperspektivet för att trappa ner ännu närmare lägerlivet framträder annorlunda aspekter där socialt liv, sociala hierarkier, maktförhållanden och politik återskapas för att fortsätta ha betydelse i lägren. Nya sociala former och möjligheter skapas i dagliga rutiner och utvecklas i en kontext som gör livet i lägren annorlunda från andra ställen. Flyktingarna reproducerar inte enbart sina roller som passiva och ”nakna” offer utan är lika mycket aktiva agenter som skapar livet i lägren. Lägrens exceptionella särdrag och tvetydliga relation till nationella ordningen skapar väldigt särskilda sätt att vara i lägren. Det är därmed viktigt att fokusera på socialiteten som uppstår innanför lägren utan att förlora syn på lägrens utsida, detta då lägrens förutsättningar påverkar livet innanför lägren (Ibid.).

4.2 Lokala och transnationella nätverk

Dorai (2003) beskriver att nätverk mellan palestinierna består av sociala band, relationer och förbindelser mellan familj, släkt, vänner, bekanta och interna organisationer/grupper. Dessa sociala band pendlar mellan att vara starka och svaga. De starka banden består vanligen av primära relationer med familj och släkt. De svaga banden består däremot av sekundära

relationer som enligt Granovetter (1973) kan vara kontakter med vänners vänner eller bekanta i omgivningen. Författaren betonar styrkan av dessa svaga band som har en viktig funktion inom nätverket. De kan bygga broar mellan lägerinvånarna och förena olika delar av samhället. På så sätt betonas båda starka och svaga band som formar sociala nätverk inom lägren på lokal och transnationell nivå.

Dorai (2003) förklarar utvecklingen av sociala nätverken i palestinska flyktinglägren. Han börjar med att skildra lokala nätverket i lägren som fram till 1982 var så stark att den tillfredsställde hjälpen som borna behövde utan att det var nödvändigt att migrera. Men efter år 1982 försämrades situationen vilket gav upphov till massflykter från lägren. Dorai (2003) påpekar två bakomliggande faktorer, den ena var på makronivå och handlade om ekonomiska, politiska och juridiska begränsningen palestinierna upplevde. Den andra var på mesonivå och handlade om lokala stödet som invånarna fick när de ville migrera och som drev på massflykten. Stödet handlade oftast om att familjen som syster, bror eller pappa men även de som härstammar från samma by gick ihop för att låna pengar till den som vill migrera. Mer än 100 000 palestinier lämnade lägren vid den tiden. Den starka nationella identiteten gjorde att palestinier som migrerade upprätthöll transnationella praktiker med lägerinvånarna. På så sätt upprättade migrationen av tusentals palestinier ”nya” former av sociala nätverk som sträckte sig igenom länder. Dessa nätverk granskas i denna studie utifrån ett transnationellt perspektiv. Begreppet transnationalism kan enligt Eastmond och Åkesson (2007:11) definieras som ”en process där migranter genom sina dagliga aktiviteter och sociala, ekonomiska och politiska relationer skapar sociala fält som spänner över nationsgränser”. Lägerinvånarnas relationer med migranter skapar alltså tredje rum där de trots geografi möts och upprättar transnationella praktiker.

Dorai (2003) betonar att det finns en del omständigheter som ligger i grunden för ett strukturerat och sammanhållet palestinskt nätverk på lokal och transnationell nivå. Basen för gemenskapen bland palestinierna över världen, båda inom och utanför lägren manifesteras i den gemensamt delade nationella identiteten, historia och erfarenheten av exilen 1948. Vidare manifesteras gemenskapen i de gemensamt delade levnadsvillkoren i lägren som formar en unik upplevelse av ”lägerlivet”. Slutligen utgör gemenskaper på basis av tillhörighet till samma by även en källa för gemenskap och sammanhållning. Palestinier som kommer från samma by upprätthåller vanligen starka kontakter. Melander (2007) beskriver att människor från samma by anser sig själva som ”släkt”. Familjen begränsas inte endast till ”kärnfamiljen”

utan den är utvidgad till släktskapssystem. Inom detta system råder ansvarsskyldighet och ömsesidigt stödkrav vid behov och kriser. Bristande skyddsnät från välfärdssystem gör att människorna själva formar en skyddande bas för överlevnad. Alla hittills nämnda omständigheter främjar en sammanhållning som möjliggör bildandet av sociala nätverk lokalt men även geografiskt obundet på transnationell nivå.

4.2.1 Sociala stödformer

Bourdieu (1986) menar att sociala nätverk förser individer med olika sorters stöd.

Medlemskapet i nätverket försäkrar individen tillgångar och fördelar. Förbindelserna i sociala nätverket ger varje medlem stöd av de kollektivt ägda resurser, kapitalet och tillgångar. Med andra ord menar Bourdieu (1986:22) att ”nätverk av relationer är produkt av investerade strategier som syftar till att upprätta eller reproducera sociala relationer som är direkt användbara på kort eller lång sikt”. Varje medlem av nätverket intar olika positioner, knyter kontakter och samlar tillgångar som andra medlemmar i nätverket kan använda och dra nytta av. Bourdieu (1986) beskriver därmed att det sker utbyten av *socialt stöd* i nätverken som utnyttjas av medlemmarna. Även Mok och Wellman (2007) menar att sociala nätverk är en viktig resurs för förmedling och utbyte av socialt stöd inom lokal räckvidd men även transnationellt.

För att mer konkret förstå innebörden av det sociala stödet som lägerinvånarna kan få från nätverket används Vaux (1988) förklaring. Sociala stödet granskas i form av aktiviteter med funktioner. Funktionen uppfyller ett ändamål som genererar olika typer av stöd, till exempel ekonomiskt stöd, praktiskt stöd, råd och vägledning samt känslomässigt stöd. Dessa olika stödformer kan förekomma i lokala och/eller transnationella nätverk. De verkar i form av effektiva nätverk där resurser cirkulerar. Det kan konkret handla om stöd i form av varor, information, pengar eller andra resurser (Dorai 2003). I denna studie undersöks vilka stödformer borna i palestinska flyktingläger får från lokala och transnationella nätverk samt hur dessa används för att hantera el och vattenbristen. Med detta blir det tydligt vilken betydelse relationerna har och hur de används för att förvärva stöd samt hantera svårigheterna i en, tillsynes, sluten värld så som palestinska flyktinglägren i Libanon.

Stödformerna kommer som tidigare nämnt att analyseras som aktiviteter i sociala nätverket med en funktion. Fokus läggs på stödformernas *aktivitet* och *funktion*. Vilket stöd får man och vilken funktion har den? Vidare betonas aktivitetens *nätverksnivå*, inom vilket nätverk spelar

den sig, *lokalt*, *transnationellt* eller spänner den mellan lokala och transnationella nätverk, på en så kallad *translokal/integrerad* nivå? Slutligen granskas aktivitetens *intensitetsnivå*, hur ofta förekommer den? Melander (2007) betonar tre intensitetsnivåer, den först är *grundad* aktivitet som innebär att stödet förekommer regelbundet och omfattande. Den andra är *sporadisk* aktivitet och innebär att stöder genereras oregelbundet samt då och då vid behov. Tredje nivå är *nödhjäl*p och den förekommer endast vid kriser eller akuta behov (Eastmond & Åkesson 2007).

5 Metod

Detta kapitel ger läsaren inblick över det metodologiska förfarandet för studien där första delen skildrar forskarens förförståelse. Därefter redogörs för datainsamlingsproceduren och vald intervjuform som i detta fall var semistrukturerade samtalsintervjuer. Som nästa steg redogörs för insamlingen av materialet, urvalet, tillvägagångssätt, databearbetningen och analysen. Kapitlet avslutas med en diskussion om studiens tillförlitlighet, trovärdighet och etiska principer.

5.1 Förförståelse

Silverman (2016) samt Gilje och Grimen (2007) betonar vikten av att forskaren redogör för sin förförståelse. Detta för att kunna se sitt ämne så objektivt som möjligt, distansera känslor, värderingar, erfarenheter och upplevelser som kan påverka resultatet (Silverman 2016). I detta fall handlar det om att reflektera över mitt intresse av att undersöka Israel-Palestina konflikten. Eftersom att mina farfäder upplevde exilen 1948 avstod jag från att undersöka konflikten för att undvika partiskhet. Tanken blev istället att rikta fokus mot palestinska flyktingars situation i Libanon.

Reflektionen över personliga erfarenheter är också viktig i dessa avseenden. Personligen har jag inte upplevt flykten, livet i lägren eller Libanon. Dock har jag varit på ett par besök i lägren tidigare som fick mig lära känna förhållandena i lägren. Jag fick själv se infrastrukturen, gå i de smala gatorna, se hängande vatten- och elkablar samt de tättbebyggda lägenheterna. Jag upplevde även bristen på rent vatten, tvättade händer och munnen med saltigt havsvatten och satt i flera timmar utan elektricitet i 30 graders värme. Detta gav upphov till många funderingar som fick mig vilja veta mer om lägerlivet. Dock var en viktig avvägning att inte ha mycket sympati för flyktingarnas situation. Istället var det viktigt att hålla denna förförståelse distanserad under studiens gång.

5.2 Datainsamlingsmetod

Utgångspunkterna för denna studie grundas i en kvalitativ ansats. Studiens syfte var att identifiera hur palestinier i flyktingläger använder sociala nätverk för att hantera problem med el och vatten. Då det handlar om människors hantering av dagliga villkor måste man välja en strategi som ger verktyg att identifiera dessa. Samtalsintervjuer med flyktingarna i lägren blev

lämpligaste strategin få att få beskrivningar av deras vardag och användning av relationella resurser för att hantera svårigheter.

Eftersom att jag inte kunde resa till palestinska flyktinglägren i Libanon skedde intervjuerna på distans genom telefon. Studiens material samlades alltså in genom telefonintervjuer med utvalda personer. Enligt Aspers (2007) handlar intervjuer om samtal med en annan individ. Dock skiljer sig intervjuer från traditionella samtal genom att intervjuaren och intervjupersonen intar socialt bestämda roller och är därmed förberedda för en särskild samtalslogik. Detsamma gäller intervjuer som sker via telefon mellan berörda parter. Dock beskriver Bryman (2011) att fysiska frånvaron mellan intervjuaren och intervjupersonen tillför några viktiga aspekter. En sådan aspekt är att intervjupersonen inte kan se intervjuarens egenskaper, kroppsspråk och reaktioner vilket som minskar risken att påverkas av intervjuarens närvaro. Vidare beskriver Bryman (2011) att telefonintervjuer kräver mindre tid eftersom att intervjuaren inte behöver åka till en särskild mötesplats och därmed sparar på medföljande kostnader, i detta fall skulle det innebära en resa till Libanon som kräver tid och pengar. Därmed var telefonintervjuer tideffektiva och lätthanterliga.

Distansen mellan intervjuaren och intervjupersonen förutsatte användning av elektroniska program som Whatsapp (en mobilapplikation som möjliggör röst och video samtal via internet). Applikationen valdes av intervjupersonerna själva som tyckte det vore enklaste sättet att kommunicera. Detta då de flesta har mobiltelefoner och använder applikationen flitigt. Genom Whatsapp kunde man även upprätta kostnadsfria samtal med utlandet vilket var en fördel med applikationen. Bryman (2011) betonar att detta är en av telefonintervjuns fördelar då planerade intervjuer sker kostnadseffektivt. En förutsättning var befintlig Wifi och elektricitet för att hålla samtalen. Ibland kunde nätet eller elektriciteten försvinna hos intervjupersonen vilket som gjorde att samtalet avbröts. Då fick intervjuaren prova ringa upp intervjupersonen igen. Dock var det svårt för vissa intervjupersoner att endast tala i telefon utan att träffa intervjuaren. Detta då intervjun blev opersonlig vilket skapade en viss osäkerhet och försiktighet. Å andra sidan innebar detta en frihet för andra intervjupersoner som hade lättare att uttrycka sig. De blev mer öppna och verbala. Detta blev tydligt då vissa berättade *vi kan ändå prata ut, det är bara ett röstsamtal* eller uttryckte det indirekt genom begäran att undvika videosamtal för att endast röstkommunicera. Från intervjuarens sida blev svårigheten att inte kunna se intervjupersonens kroppsspråk och miner.

Intervjuerna skedde på arabiska då intervjupersonerna uttryckte sig bäst på modersmålspråket. Då intervjuaren också behärskade arabiska språket översattes intervjufrågorna muntligen under intervjuerna. Användningen av ett gemensamt språk ökade förståelsen för intervjupersonernas tankesätt och perspektiv. Till exempel kunde vissa begrepp som ”samhället exploderar” uppfattas som allvarliga men när intervjuaren hade samma förståelseram och kontext kunde denne förstå specifika innebörden bättre. Dock var det viktigt att kunna se bortom dessa förståelseramar och vara medveten om behovet att ta ett steg tillbaka för att se med mer ”neutrala” glasögon.

5.3 Intervjuform

För att samla in datamaterialet användes semistrukturerade intervjuer. Den semistrukturerade intervjuguiden (se bilaga 1) innehöll frågor om de mest väsentliga teman i förhållande till studiens syfte (Kvale & Brinkmann 2014). Dessa teman var tre där det första handlade om vattenhanteringen. Intervjupersonen tillfrågades om hur problematiken såg ut och hur den hanterades. Andra temat var strömhanteringen med liknande frågor om problembeskrivning och vardaglig hantering. Tredje temat behandlade stödkällorna där intervjupersonen tillfrågades om stödet de fick och hur det organiserades. Temana var inte strikt bestämda eller avgränsade. Istället fanns utrymme att flexibelt ställa följdfrågor beroende på intervjupersonernas svar för att fånga kärnan i deras utsagor. Till exempel talade en av intervjupersonerna om bristande styrning och politiska komplikationer i lägren trots att det inte efterfrågades. Då följdes det upp genom att fråga ”varför komplikationer uppstår” och ”hur dessa påverkar el- och vattenproblematiken”.

Intervjuaren var vaksam att inte ställa ledande frågor och lämna frihet åt intervjupersonen att lyfta det de ansåg viktigt (Aspers 2007). Dock kunde det innebära svårigheter att styra samtalen då intervjupersonerna ville belysa kringliggande ämnen. Det blev tydligt att intervjupersonerna ville berätta mer än vad som efterfrågades. Många ville till exempel prata om Libanons diskriminerade lagar, arbetsmarknad och rasismen de upplever dagligen. Vid sådana fall fick intervjupersonerna möjlighet att berätta huvudpoängen kort innan intervjuaren styrde in samtalet till avsedda teman igen.

5.4 Urval och tillvägagångssätt

Materialet samlades in genom sex intervjuer med palestinier från libanesiska flyktingläger. Urvalet skedde med utgångspunkt i två kriterier. Det första förutsatte att intervjupersonen skulle vara palestinier bosatta i ett av Libanons flyktingläger. Det andra kriteriet var att intervjupersonen skulle ha en anhörig utomlands. Detta för att undersöka eventuellt förekommande stödformer i det transnationella nätverket. Utöver dessa fanns det inga fler kriterier uppsatta. Det innebär att urvalet lämnades någorlunda öppet för att få en bredare bild över situationen och variation i svaren genom att intervjua personer från olika läger, åldersgrupper, positioner och kön.

Totalt intervjuades sex personer från palestinska flyktingläger. Antalet intervjupersoner begränsades inom studiens omfattning, tidsram och intervjupersonernas tillgänglighet. En annan anledning till begränsningen var tidskrävande bearbetning av intervjudata. I Tabellen nedan följer information om intervjupersonernas fiktiva namn, ålder, civil status och eventuell roll/position i lägren. Detta för att klargöra från vilken position intervjupersonen talar och vilket perspektiv de möjligen intar. Det bör nämnas att ett streck (-) i rutan innebär att det inte finns en särskild roll/position att antyda.

Fiktiva namn	Ålder	Civil status	Roll/ position
Sami	54	Gift/ har barn	Grundare för Rabta – organisation
Samir	33	Gift/ har barn	Tillhör ledande familj i lägret
Adam	29	Ogift/ bor med familj	-
Sara	25	Ogift/bor med familj	-
Dana	21	Ogift/ bor med familj	-
Leila	40	Gift	-

Det blir tydligt från tabellen att urvalet varierade mellan tre män och tre kvinnor där tre av dem var gifta och tre ogifta. Även intervjupersonernas ålder varierade i en skala mellan 20–50 år. Slutligen framgår det även att två av de intervjuade hade någon form av position i lägren medan resterande fyra inte hade något liknande. Detta kan exempelvis innebära att Sami har stor erfarenhet av lägerlivet och kunskap om politiska läget då han är äldre, gift och har en

position i lägret, medan Dana som exempelvis är betydligt yngre och bor med familjen har annorlunda förutsättningar att utgå ifrån.

Det praktiska förfarandet för urvalet började med att jag kontaktade palestinier i mitt nätverk inom Sverige. Genom dessa fick jag telefonnumret för första intervjupersonen. Denne kontaktades via sms med information om studiens syfte och etiska överväganden. Personen svarade med ett stort intresse och samtycke för att delta i studien. Därefter diskuterades vilket kommunikationsprogram som vore lämpligast att använda för samtalen. Intervjupersonen ansåg att samtal via Whatsapp som tidigare nämnts vore det enklaste sättet att kommunicera på då de flesta har mobiltelefoner och är vana att använda applikationen. Med denna utgångspunkt användes Whatsapp för alla intervjusamtalen. Innan konversationen avslutades kom intervjuaren överens med intervjupersonen om en tid för att genomföra intervjun.

När överenskommen tid inträffade ringde intervjuaren till intervjupersonen och började med att återberätta om studiens syfte, frivilliga bas för deltagandet och bad om tillåtelse att spela in samtalet. Intervjupersonen gav tillåtelse att spela in och visade förståelse för informationen. Trots inspelningen fördes även hastiga anteckningar på papper. Därefter ställdes frågorna baserade på intervjuguiden. Efter ungefär en timme avrundades intervjun med en uppföljning där intervjupersonen tillfrågades om de ville lägga till någonting och om möjligheten för återkontakt. Efter det användes ett snöbollsurval för att komma i kontakt med resterande intervjupersoner. Det innebär att intervjuaren bollades vidare genom att få telefonnummer till två andra personer som var villiga att delta i studien. På detta sätt medverkade intervjupersonerna i valet av informanter för studien. Då fanns det risk att intervjupersonerna hänvisade till andra individer med liknande perspektiv och åsikter som dem själva (Bryman 2011; May 2013). Dock löstes detta genom att intervjupersonerna hänvisade till individer från olika läger vilket som i sig levererade skilda perspektiv och förutsättningar.

De både intervjupersoner fick en orientering om ämnet och när deras samtycke bekräftades fastställdes tid för intervjuerna. Genom dessa två intervjuer bollades forskaren vidare till resterande tre intervjupersoner. På så sätt skedde urvalet tidseffektivt i förhållande till distansen mellan intervjuaren och intervjupersonerna (May 2013). Dock skapade distansen ifrån fältet en del svårigheter. Vissa intervjupersoner fastställde en tid men svarade inte när intervjuaren ringde vilket som fördröjde tidsplanen. Detta särskilt då intervjuaren var tvungen att på nytt kontakta intervjupersonen som bollade vidare till denna person för att lösa problemet.

5.5 Databearbetning och analys

Insamlade intervjuer transkriberades och översattes samtidigt från arabiska till svenska (Aspers 2007). Transkriberade texten lästes djupgående med fokus på viktiga delar som förekom gång på gång. Dessa delar utmärktes och fick namn som beskrev dess innehåll genom en s.k. kodning (Rennstam & Wästerfors 2015). Kodningen användes eftersom att den underlättade sorteringen av materialet genom att sammanfatta det i viktiga begrepp. Dessa begrepp kunde därefter enkelt sorteras till större teman. Genom kodning fångades alla viktiga delar av materialet på ett strukturerat sätt. Ett exempel på denna process kunde illustreras med följande utdrag ur transkriberade materialet:

”Ibland kan borna fortfarande köpa varor utan att betala pengar och ge vid senare tillfälle. Ibland kan de vänta en vecka eller liknande tills de betalar sina skulder till vattenaffärer eller medlemskap”.

Detta utdrag fick koden ”lånepeng” eftersom att den beskriver processen där lägerinvånarna stöttar varandra, i detta fall genom att förskjuta inbetalningar av avgifter. Koden används alltså som indikator på delar av texten som beskriver situationen där leverantörerna och kassörerna väntar med inbetalningen av medlemskap, varor eller mat på grund av svåra omständigheterna. På så sätt används koden för att fånga informella stödsystemet som beskrivs i stycket och i delar av materialet där lägerinvånarna hjälper varandra.

Alla viktiga delar av transkriberade intervjuerna kodades på samma sätt som illustrerat ovan. När koderna var färdiga listades de upp för att läsas igenom och för att analysera vilka som var relaterade till varandra. Koderna som var relaterade och handlade om samma ämne kombinerades ihop till större teman. Exempelvis var koden ”lånepeng” relaterad till andra koder som ”vattenlån” och ”el-fix”. Koderna tydde på delar av materialet där intervjupersonerna berättar om hur de exempelvis knackar på hos grannen för att låna vatten och hur släktingen fixar el behållaren när den exploderar. Koderna fångade in samma process som koden ”lånepeng”, de beskrev stödsystemet som bildades lokalt mellan invånarna i lägren. Därmed kombinerades de till ett gemensamt tema med en lämplig rubrik som beskriver innehållet, i detta fall blev rubriken ”lokal hjälp”. Därefter breddades temat med de analytiska begreppen. Temat ”lokal hjälp” breddades exempelvis till ”lokala stödformer” där det fanns all text som beskrev det praktiska stödet mellan lägerinvånarna för att hantera vatten och el problemet. Genom samma process bearbetades alla andra teman för studien.

5.6 Tillförlitlighet och trovärdighet

Det var viktigt att välja lämpliga intervjupersoner i förhållande till studiens syfte för att öka tillförlitligheten och trovärdigheten (Silverman 2016). Då syftet var att veta hur sociala nätverket används av palestinier i libanesiska flyktingläger var det lämpligt att intervjua lägerinvånarna direkt. Detta för att öka möjligheten att undersöka det som ämnas undersökas med stor precision och få relevant kunskap i förhållande till syftet.

Det var även viktigt att använda teknisk utrustning för att spela in intervjuerna. Detta för att kunna återgå till inspelningen vid osäkerhet och kontrollera förståelsen. Inspelade intervjuer transkriberades i sin helhet innan tolkningen för att få en helhetsbild och göra så rimliga tolkningar som möjligt. Det bör noteras att insamlade materialet var på arabiska och översattes till svenska under transkriberingen. Detta kunde påverka studiens tillförlitlighet och trovärdighet då beskrivningar i olika språk kan skilja sig och begrepp/termer kan ha annorlunda innebörd beroende på kontexten. Detta särskilt då lägerlivet har präglat intervjupersonernas sätt att tala och identifiera sig själva. De har utvecklat termer som används för att beskriva sig själva och varandra. Ett exempel på detta är termen ”lägrets son”. Användningen av termen på arabiska ger en särskild uppfattning av individen i lägret. Att hitta ord som fångar denna uppfattning på svenska var inte enkelt. Det genomfördes noggranna översättningar i strävan efter att fånga in kontextuella innebörden av sådana termer.

Under intervjuerna användes ”next turn” för att bekräfta tolkningen av intervjupersonernas utsagor (Kvale & Brinkmann, 2014; Silverman 2016). Detta skedde genom att intervjuaren besvarade intervjupersonerna uttalanden med en fråga som bekräftar dess mening, till exempel som följande fråga: ”så du menar att dina grannar alltid bistår med hjälp vid behov?”. Dessa frågor ställdes för att säkerställa att tolkningen överensstämmer med det intervjupersonerna förmedlar. Slutligen kan det frågas om studiens fynd är giltiga i fall utanför enskilda studien och kan generaliseras (Silverman 2016). Då studien var baserad på sex intervjuer med individer från palestinska flyktingläger var fokus på färre antal med djupare beskrivningar än större antal med ytliga beskrivningar. Detta innebär att resultatet skildrar utvalda intervjupersonernas erfarenheter, det är erfarenheter som speglar sociala förhållandena i flyktinglägren. Dock finns en möjlighet för generalisering genom jämförelser

med studier från andra flyktingläger. Detta i syfte att demonstrera likheter, skillnader eller finna mönster och därmed konstatera något generellt om lägerlivet.

5.7 Etik

Flyktingarna som bor i lägren befinner sig i en utsatt situation, att rikta ljuset mot denna situation krävde ett etiskt ställningstagande. Det gällde till exempel att tala om deras situation utan att se de som offer. Det gällde även att ta hänsyn till vissa ämnen som kunde vara känsliga att beröra. Exempelvis kunde frågor om huruvida det finns tillräckligt med pengar att finansiera vatten och el vara jobbiga att besvara för vissa intervjupersoner. Även frågor om vem man bor med och hur relationen med släktingarna utomlands ser ut kunde upplevas som intrång i det privata livet. Detta blev tydligt då en del intervjupersoner kunde tveka inför svaret eller besvarade frågan ytligt. Då situationen flyktingarna befinner sig i är resultat av åratals krig, sorg, svårigheter och kämpande ville intervjupersonerna ofta klaga över deras situation. De ville berätta om bristande basbehoven, arbetslösheten, exkluderingen och mycket annat. Öppenhet och förståelse för viljan att prata ut hade en avgörande roll för att kunna hantera samtalet och stimulera intervjupersonerna att svara på mina frågor.

Andra aspekter som beaktades under studien var intervjupersonernas samtycke, rätt till anonymitet, konfidentialitet och rätten att inte utnyttjas (Vetenskapsrådet 2002). Forsman (1997) betonar vikten av att ge intervjupersonen utrymme och frihet att välja avbryta sitt deltagande utan påtryckning eller konsekvenser. Därför fick intervjupersonerna alltid information via sms och i början av samtalet om deltagandets frivilliga basis och full rätt att dra sig tillbaka eller ändra sig.

Då alla informanter ville skydda sin identitet och ansåg det obekvämt att ha videosamtal skedde intervjuerna endast via röstsamtal. På så sätt fick intervjuaren endast grundläggande information om intervjupersonerna. En del av denna information avrapporterades för att bevara identiteterna anonyma. Exempelvis var namnen som användes under analysen fiktiva. Detsamma gällde länderna som intervjupersonerna nämnde i deras tal om migranterna, dessa avidentifierades med bokstav "X" och "Y". Samtliga intervjupersoner informerades om att de kommer att vara anonyma och att allt insamlat material bevaras på ett skyddat sätt. De informerades även om att intervjumaterialet används endast i forskningssyfte utan att utnyttjas för andra ändamål (Forsman 1997).

6 Analys

Detta kapitel utgör studiens centrala del där resultatet och analysen presenteras. Kapitlet har två huvuddelar, första delen handlar om det *dubbla undantagstillståndet*. Det framkommer att lägerinvånarna utöver undantagstillståndet från nationella ordningen också lider av ett undantag från den politiska styrningen på lokalnivå i lägren. Dessa undantagstillstånd utgör ramen för livet i lägren, inom dessa ramar pågår andra processer som beskrivs i relation till hur lägerinvånarna använder sina sociala nätverk. Det beskrivs hur lägerinvånarna trots dessa svåra förhållanden agerar och skapar olika nätverk för att underlätta el- och vattenproblem. Om detta handlar andra delen av kapitlet som skildrar den form av *stödnätverk* som skapas i lägren för att underlätta behoven som uppstår när grundläggande infrastruktur saknas eller uppvisar allvarliga brister.

6.1 Dubbelt undantagstillstånd

Vi har tidigare skildrat de tre exceptionella dragen som enligt Agier (2014) utmärker flyktingläger. Den första är lägrens temporala karaktär, den andra är spatial avgränsningen för lägren och den tredje är frånvaro av statlig och juridisk ordning i lägren. Agamben (2005) beskriver det i termer av att lägren finns i ett undantagstillstånd bortom en nationell ordning med juridisk och politisk makt. Lägren är även i ett undantag från övriga samhället då de är rumsligt exkluderade. Intervjupersonerna beskriver hur detta undantagstillstånd präglar deras dagliga liv i förhållande till vatten och el problematiken.

Vatten och el är stora problem i lägren, det finns till exempel brist på vatten. Dessa problem behöver ofantliga resurser för att lösas. För att hämta sött vatten från berg är det ett projekt som behöver stat och lag. Vem kan tillgodose vattenbehovet för tusentals människor och dess ofantliga kostnader? (Samir).

Samir beskriver att det behövs enorma resurser från staten för att bygga upp dyra projekt som tillgodoser vattenbehovet. Enligt Agamben (2005) blir detta problematiskt då lägren funkar som ”anomiska zoner” utan nationell ordning. Det innebär att det inte finns någon statlig makt, myndighet, lag eller politik som gäller i dessa zoner. Rent praktiskt saknas myndigheter som tar hand om grundläggande problem i lägren så som infrastrukturen i relation till sophantering, vattenrör, elnät, etc. Enligt Samir innebär detta att lägerinvånarna bland annat lämnas utan tillgång till regelbundet och rent dricksvatten.

Intervjupersonerna beskriver att det finns en politisk styrning i lägren på lokalnivå. Denna interna styrning hade kunnat vara ett alternativ för att lösa dessa problem. Detta då politiska organisationer är menade att ansvara för och förbättra lägren. De får stöd från olika håll som internationella förbund, donationer från arabiska länder och rika palestinska migranter runt om i världen. Dock sker det ingen förbättring i lägren och problem som elförsörjning blir värre. Intervjupersonerna beskriver att orsaken bakom detta är att ansvariga i organisationerna lägger pengarna i egen ficka istället för att investera i lägren. Det utvecklas någon form av destruktivt och korrupt system som skapar ett undantag även från den lokala ordningen i lägren.

Ansvariga i lägren bryr sig inte om situationen, alla vill lägga sina pengar i fickan och hej då! (Sara)

Vi kan inte själva lösa el och vattenproblemen, däremot är det ansvariga som kan. Men alla ansvariga hjälper inte, de ljuger och jobbar för sig själva. Om de får en miljon dollar använder de 250 tusen och tar resten till egen ficka. Det finns lögnare och de stjälar pengar. Om det kommer hjälp från andra länder för att t.ex. bygga ett projekt som ger tillgång till sött vatten verkställer de inget, även efter 4 år! Ledningen hade en budget på 4 miljoner dollar men dessa försvann och blev stulna i olika fickor. Politiska organisationer ger inte oss våra rättigheter (Sami).

Sami berättar att politiker ljuger och stjäl pengar som de stoppar i fickan utan att styra eller förbättra förhållandena i lägren. På så sätt hindrar dessa organ upprättandet av interna lösningar på politisk nivå i lägren vilket försvagar de lokala nätverk. Politiska organisationer faller därmed utanför stödnätverket då de inte förmedlar stöd eller resurser åt lägerinvånarna. I förhållande till lägrens exceptionella karaktärsdrag som Agier (2014) beskriver kan det därmed läggas till ett drag som karaktäriserar palestinska flyktinglägren i Libanon. Detta drag handlar om bristande styrningen i lägren som gör att de också faller utanför den lokala ordningen. Därmed råder det inte endast ett undantag från temporal, spatial och nationella ordningen utan även ett undantag från den lokala ordningen.

I praktiken leder det dubbla undantagstillståndet till svåra levnadsförhållandena i lägren eftersom att det inte finns någon ansvarig som tar tag i dem. Dessa svårigheter färgar starkt intervjupersonernas beskrivningar. Eftersom att studien fokuserar på basbehov som vatten och el berättar intervjupersonerna problematiska situationer som de dagligen möter i förhållande till dessa behov. Samir förklarar att lägerinvånarna inte har tillgång till sött vatten i lägren.

Vattnet de har tillgång till är saltvatten, den är förorenad och innehåller väldigt mycket kalk. Flyktingarna i lägren är alltid upptagna med vattenproblemet, hur de ska få tillgång till sött vatten och hur de ska få det att räcka till.

Jag kan inte tvätta mitt ansikte med den. Den innehåller mycket kalk, jag duschar inte med den, mitt hår blir slitet, skört och ovårdat. Schampon ger inget skum eftersom att vattnet innehåller höga salthalter! Du kan inte använda den till mat, kanske till toalettstolen men inte så mycket annat. Man kan städa golvet med vattnet, men även golvet blir smutsig från ohälsosamma vattnet. Detsamma gäller disken där det syns kalk på muggen, tallriken och glaset, vattnet smutsar ner helt enkelt (Samir).

Det är 2017 och vi letar fortfarande efter sött vatten! Vi har inte sött vatten i lägret! Kan du tänka dig? (Adam).

Adam och Samir beskriver svårigheterna som uppstår i samband med vattenanvändningen i lägren. Genom deras citat blir det tydligt att lägren saknar tillgång till rent vatten som kan användas till dagliga sysslor och som är drickbar. Vattnet beskrivs som förorenat med höga salthalter. Det går inte ens att duscha, tvätta ansiktet eller diska med den. Sami betonar också att vattnet är ”extremt” saltigt som om det vore havsvatten, dock menar Sami att vattnet kan användas till städning eller toaletten. Därmed varierar användningen för lägerinvånarna mellan att täcka dagliga sysslor som dusch och städning för vissa men inte för andra, gemensamt beskriver alla intervjupersoner att vattnet inte är drickbart.

Avseende elen beskrev intervjupersonerna svårigheten som bottnar i två delar, dels statliga elen som försvinner flera timmar om dagen och dels dödsfarliga kablarna. Sara understryker att elen inte är tillgänglig i den utsträckning som det behövs utan försvinner långa perioder under dagen. Hon berättar att strömmen *under hela dagen kan komma 2 timmar, alltså 2 timmar separerade på 5 minuter genom hela dagen. Vart andra timme kommer den 5 minuter.* Vidare beskriver Sami och Leila att problemet inte endast handlar om tillgängligheten utan också om dåliga infrastrukturen som gör att el och vatten kablar hänger tillsammans på ett farligt sätt som skadar lägerinvånarna.

Vårt liv är i misär, lägren är små med smala gator utan infrastruktur och byggda gångar för vatten och elkablar. Eftersom att det finns flera höga våningar i lägret hänger vatten och elkablar mellan lägenheternas väggar. De som går förbi där eller barn som leker ute kan plötsligt få elstöt och dö om en kabel är lös. Flera har dött i lägret på grund av vatten och elkablar. För två veckor sedan höll en ung kille i en järnstapel och gick med den, järnstapeln slog i elkablarna vilket som gjorde att han fick en stöt och dog (Sami).

När det regnar exploderar kablarna, de brinner och går i sönder konstant. Det finns en stolpe som kallas "dödsstolpen", minst fyra personer har dött på samma stolpe. Infrastrukturen är så dålig att även marken man trampar på är elektrifierad, särskilt under regn. Det fanns en person som försökte hjälpa en annan som hade fastnat i stolpen, Denna person fick också elstöt och dog, båda dog! Det finns ingen isolering för elen! (Leila).

Här menar intervjupersonerna att el problem inte endast handlar om tillgängligheten utan även om hängande näten som utgör fara för deras liv. De hänger tillsammans med vattenkablarna på ett spontant sätt som gör att de exploderar vid regn och elektrifierar gående vid beröring. Genom detta får vi en bild av intervjupersonernas vardag som beskrivs utan tillgång till rent vatten, utan regelbunden ström och med livsfarliga kablar. Dessa problem beskriver intervjupersonerna som väldigt allvarliga och grundläggande för överlevnaden. Problematiska situationen manifesteras alltså i att det varken finns styrande maktorgan på statlig eller lokalnivå för att lösa problemen.

I dessa avseende försöker lägerinvånarna själva öka sitt inflytande för att påverka situationen men lyckas inte. Sami beskriver att *även om du vill göra något så tillåter de inte dig för att när det går över gränsen och blir till bornas fördel stoppar de det*. Leila berättar hur en man satte eld på sig själv för att visa sin desperation och tydligt markera missnöje över politiska läget i lägren. Han ville protestera mot ansvariga och kräva förbättring. Men även denna allvarliga incident var inte tillräcklig för att väcka reaktioner från ansvarigas sida. Detta är ett uttryck för det Agamben (2005) förklarar som ett "naket liv" blottat från rättigheter. Den speglar på ett tydligt sätt den fruktansvärda situationen som råder i lägren.

Slutligen bör det noteras att undantagstillståndet fångar i generella drag hur livet i lägren ter sig. När man går in i en annan nivå behöver man andra begrepp och förklaringar för att förstå vad som pågår innanför lägren och hur invånarna hanterar situationen. Vilka hanteringsstrategier lägerinvånarna använder för att få socialt stöd som underlättar vatten och el svårigheter diskuteras i nästa avsnitt.

6.2 Stödnätverk

Turner (2015) menar att det formas ett socialt liv i lägren som skapar och reproducerar liv. Han exemplifierar att liv skapas i samspel med politik, sociala hierarkier och maktstrukturer. Han exemplifierar vidare att liv skapas när former av sociala nätverk och gemenskap bildas. Det skapas relationer som ibland bygger på konflikter, ibland på solidariska grunder med starka gemenskaper och ibland på båda delarna. I denna studie beskrivs dessa relationer och hur de underlättar livet i lägren. Intervjupersonerna berättar att deras relationer bygger på en speciell typ av gemenskap som finns inom lägerlivet. De menar att den starka gemenskapen gör de mer benägna att ställa upp och hjälpa varandra.

Lägren är ett eget liv, de är små och lägenheter täta, vi känner med varandra, vi har solidaritet och därför blir det enklare att hjälpa varandra. Vi är öppna om varandras situation och vet hur det är, därför är man mer mån om att hjälpa. Relationerna är närmre (Sara).

Gemenskap är det bästa i lägret. Alla är släktingar, alla känner varandra och alla hjälper varandra. Jag har sett hur människor som bor utanför lägren betar sig och tackar gud att jag bor i lägret för att relationerna inte liknar någon annanstans. När du säger jag är "lägrets son", det betyder att alla förstår varandra, de tittar inte på dig på ett rasistiskt sätt för att du inte är libanes (Leila).

Sara och Leila beskriver den lokala gemenskapen som tar form i lägren och utgör basen för starka sammanhållningen mellan familj, släkt, vänner och grannar. Det är en gemenskap på kollektiv nivå där "alla" känner varandra och "alla" är släktingar. Melander (2007) menar att dessa relationer inte speglar den klassiska kärnfamiljen. Begreppet "familj" sträcker sig ut till att gälla även släktingar omkring. Bourdieu (1986) beskriver att människor som har nära relationer kan försäkra tillgångar av dessa relationer och kontakter. I förhållande till lägren där alla invånarna känner varandra och anser sig vara släktingar innebär det att även "alla" intar en social ställning som möjliggör erhållandet av gemenskapens fördelar och kollektivt ägda resurser. Granne behandlas inte som främling och vännen begränsas inte inom vissa vänskapszoner. Istället formas relationerna på grunder där "alla" är nära "släktingar".

Sociala relationerna inom lägren är väldigt speciella och starka vilket som gör att även de som lämnar lägren och migrerar upprätthåller starka kontakter. Grannen tar hand om sin granne, det är sådant som inte finns i Sverige eller något europeiskt land. Om någon säger "akhh" (uttryck för smärta) hittar man tio personer som ställer upp för hjälp. Det är det positiva med lägerlivet. Lägenheterna är alltid öppna, ingen stänger dörren, min

mormor har aldrig stängt lägenhetens dörr. Det finns alltid gäster som kommer eller går. Så här ser normala livet ut i lägren. Ett nära flätat socialt liv (Samir).

Intervjupersonerna beskriver en stark lokal gemenskap, denna gemenskap verkar som incitament för ”hjälpa – varandra” dynamiken som råder i lägren. Denna dynamik lägger grunden för bildandet av en speciell typ av stödnätverk i lägren. För att klargöra hur denna typ av stödnätverk fungerar illustreras metaforen ”stödmotor”. Föraren behöver fylla på bilen med bensin för att få igång motorn. När föraren har investerat i bilen, genom att fylla den med bensin aktiveras motorn. När motorn aktiveras genererar den energi och bilen kör. På samma sätt fungerar stödnätverken i lägren. Bourdieu (1986) menar att individen får stöd från nätverket genom att investera i sociala relationer, dessa investeringar producerar nytta och reproducerar ”användbara” relationer. Konkret innebär det att lägerinvånarna investerar i omgivande relationer genom olika handlingar, kontakter eller samtal med starka eller svaga band i omgivningen. Dessa investeringar aktiverar ”motorn” som genererar olika stödformer för att underlätta och driva på livet i lägren. När individen till exempel ringer släktingen eller går till kompiserna för att prata ut om problem genereras ett ekonomiskt eller känslomässigt stöd.

Behöver man något så ringer man släktingen i X landet (migranter utomlands). Genom att prata och upprätthålla kontakter med släktingarna kan man få hjälp från dem när man behöver det, förstår du (Dana).

Det är även vänner som hjälper varandra, när vi hade mycket skulder och förlorade allt hade jag min vän vid sidan. Jag hjälper henne när hon har problem så att hon hjälper mig, annars har vi inte mycket mer än varandra. Det fanns vänner som hjälpte varandra även när den ena reste till London. Den som var bortrest arbetade och lånade pengar till hans vän för att han ska kunna resa och leva som honom själv. Folk pratar alltid om denna underbara hjälp (Leila).

Stödnätverket beskriver alltså den typ av informella stödsystem som används/aktiveras bland palestinierna för att ”omfördela” stödresurser som underlättar för vatten och el problematiken. Stödnätverket genererar fyra grundläggande stödformer. *Den första* är byföreningar. Den beskriver användningen av släktsystem för att forma stödföreningar som integrerar palestinier båda från lägren och utlandet. *Den andra* är ”organiserade marknadslösningar” som handlar om användningen av kontakter i lägren för att få tillgång till vatten och el medlemskap. *Tredje* är lokala stödet där lägerinvånarna stödjer varandra rent praktiskt och känslomässigt genom

att exempelvis låna varandra eller dela varor/tjänster. *Fjärde* stödformen handlar om ett ekonomiskt, känslomässigt och vägledande stöd som lägerinvånarna får från relaterade migranter utomlands. Dessa fyra stödformerna som introducerats kort kommer att presenteras närmare kommande delar av kapitlet. Stödformerna analyseras med hjälp av Vaux (1988) begrepp som undersöker stödets aktivitet och funktion. Melanders (2007) begrepp används för att analysera stödformens intensitetsnivå, alltså hur ofta den förekommer, detta genom tre begrepp, den första är grundlig och den beskriver stödet som förekommer regelbundet och omfattande. Den andra är sporadisk och beskriver stödet som förekommer då och då medan tredje beskriver stödet som förekommer vid nödlägen. Slutligen analyseras även vilken nätverksnivå stödet kommer ifrån för att veta om den genereras från lokala eller transnationella nätverk. Stödet kan även förekomma på integrerad nivå som spinner mellan lokala och transnationella fält, så kallad translokal.

6.3 Byföreningar

Eastmond och Åkesson (2007) menar att kärnfamiljer i flyktingläger inte har samma konstellation som i Sverige. I lägren är familjebegreppet utvidgat till att inkludera släkten. Även ”släkten” har en utvidgad mening, den inkluderar alla människor som kommer från samma by. Med detta blidas unika släktskapssystem som sträcker sig från Palestina till migranternas destinationsland. Dessa system blev tydliga när intervjupersonerna frågades om var de bodde i lägren. Då började de prata om bygemenskapen, hur bymedlemmarna betraktas som släkt och bor på samma område i lägret.

Jag bor i "haret el ghabsiye" (ghabsiye området), det är namnet på byn som min farfar lämnade i Palestina. Alla människor som lämnade en by i Palestina samlades på samma område i lägret, varje område döptes efter namnet på byn då alla som bosatte sig där härstammar från samma by. Till exempel vi, jag, min farfar, farfars bror, farfars kusin, farmor, faster, alla kom från byn "ghabisye" (Samir).

Det är ungefär 4 stora områden i lägret. De som ursprungligen kommer från samma område känner varandra som släkt, från 48 exilen, de bosatte sig tillsammans och blev grannar (Leila).

Intervjupersonerna tydliggör att alla människor som flydde från samma by bosatte sig i samma område i lägren. Dessa områden döptes efter byns namn, exempelvis blev ghabsiye

byn i Palestina ghabsiye området i lägren. Dessa människor upprätthöll släktskapsrelationerna och ömsesidiga skyldigheter mot varandra precis som inom familjen. Eastmond och Åkesson (2007) beskriver hur individerna inom dessa släktskapssystem har ett ansvar att hjälpa varandra vid behov och kriser. Därmed fungerar systemet som ett socialt skydds nät för bymedlemmar som är i behov av nödhjälp. Konkret organiseras dessa system genom att alla som tillhör samma by, oavsett var de befinner sig, går med i föreningar för att stödja varandra. Dessa föreningar som vi analytiskt kan betrakta som en aktivitet har till funktion att bistå med nödhjälp och hålla ihop släktingar trots geografi. Dorai (2003) påstår att bygemenskap är en viktig och unik faktor som håller ihop palestinska nätverk på lokal och transnationell nivå. Utifrån studiens resultat blir detta tydligt då gemenskap bland flyktingar från samma by genererar stöd genom två typer av föreningar. Dessa föreningar kallar lägerinvånarna för ”Rabta” och Sparboxar.

6.3.1 Rabta

Människor från samma by bildar en gemensam förening som de kallar för ”Rabta”. Bredvid benämningen ”rabta” tillkommer namnet på byn som förenar medlemmarna, till exempel ”rabet ghabisiye”. En sådan rabta upprättas som ett effektivt sätt för att utnyttja ett utbyte av socialt stöd mellan byns medlemmar. Samir förklarar hur föreningen funkar.

Varje by har gjort en ”rabta”, exempelvis har vi ”rabet el ghabise”(ghabisiye förening). Det finns rabet el kabre, rabet kweyikat och så vidare. Varje familj betalar en liten summa pengar för att bli medlemmar i föreningen. Föreningen hyr en lägenhet som blir samlingsplats för familjen under sorg och glädje. Lägerinvånarna betalar 5000 lira per månad medan de som har migrerat betalar ett medlemskap på 15 000 lira, tredubbelt så mycket. Migranter som bor i X eller Y land, de är fortfarande medlemmar, alla från samma by, exempelvis alla från ”ghabise” som har migrerat utomlands betalar medlemskap, denna rabta hjälper i gengäld sina medlemmar, exempelvis genom att låna akuta pengar (Samir).

Samir beskriver hur bymedlemmar skapar en ”rabta”. Medlemmarna betalar en summa pengar för medlemskapet, vad som är annorlunda är att även familjer som migrerat och lämnat lägret deltar och betalar. Pengarna som betalas in används för att hjälpa medlemmar vid nödfall och kriser. Sara beskriver föreningen som en *mänsklig hjälp för vissa människor*. Föreningen kan till exempel få förpackningar med mat eller dryck som delas ut till de mest behövande

familjerna inom bygemenskapen. Sami beskriver även att det finns en person i föreningen som representerar varje familj.

Rabta består av medlemmar, 10, 8 eller 7 medlemmar som pratar för familjerna som ingår i byn, till exempel om vi är från "ghabsiye" så har vi 10 personer som representerar alla familjer. Varje person representerar sin familj och berättar om det finns någon som är fattig eller genomgår ekonomiska problem. Då registreras deras namn och så fort föreningen samlar ihop hjälp, stöd eller pengar så tilldelas det till familjen. Alla rawabet har samma system (Sami).

Varje representant för varje familj blir en del av den styrande ledningen i föreningen för att förmedla den egna familjens behov och åsikter. Samir nämner att en representant kan förmedla att familjen exempelvis har skulder som inte kan betalas. Då planerar föreningen hur den ska erbjuda stöd. Inkomsterna i föreningen kommer från familjerna själva både i lägren och utomlands. Gemensamt är att de tillhör samma by.

Relationerna är starka, med oss finns 20 familjer från Y land som är med i rabta och skickar pengar för medlemskapet varje månad. Alla från samma by deltar inom och utanför lägren. Migranterna utgör ungefär 50 % av stödet vi får. De utgör en stor del av stödet (Sami).

Stödet från byföreningen är alltså translokalt då den kommer från både lokala och transnationella nätverk. Det innebär att palestinier från samma by håller ihop över nationsgränser genom att utföra gemensamma aktiviteter i föreningar. Att vara medlem i byföreningen innebär att bistå med regelbundet stöd åt föreningen. I gengäld har föreningen till funktion att bistå med nödhjälp för lägerinvånarna. Det är en unik stödform som fungerar på integrerad nivå, alltså som inkluderar lägerinvånarna och migranterna.

6.3.2 Sparboxar

Den andra stödförmen som genereras via bygemenskapen är sparboxar. Dessa upprättas mellan människor från samma by men även vänner och grannar, på lokal och transnationell nivå (Makhoul et al. 2003). Den går ut på att ett antal individer går ihop i en förening för att månadsvis betala en summa pengar, en insamlad summa går därefter till de mest behövande inom föreningen. Samir förklarar idén på följande sätt:

Det handlar om att 10 personer skapar en "sparbox" tillsammans där varje individ betalar 100 dollar. Sammanlagt får vi varje månad 1000 dollar. Den som är mest behövande av medlemmarna tar summan. Nästa månad genomförs samma process. Detta fortsätter tio månader, då har alla medlemmar fått 1000 dollar för den månad de behövde mest. På så sätt rullar nästan ett år av gemensamt stöd. Detta kan ske mellan vänner men även mellan 100 individer i små föreningar som samlar 10 000 dollar. Ibland sker det inom små nätverk så som mamma, pappa, bror, farbror, kusin, grannes barn och ibland grannar ihop som litar på varandra (Samir).

Samir beskriver sparboxarna som ett *gemensamt stöd* som utgör ett yttersta skyddsnät för lägerinvånarna vid behov då den som har ett nödbehov prioriteras att få ett insamlat summa. Det kan liknas med Sveriges socialtjänst som verkar i form av ett yttersta skyddsnät genom att bevilja ekonomiskt bistånd till behövande. På samma sätt drar lägerinvånarna nytta av deras nätverk genom att knyta ihop kontakter med varandra i form av föreningar. Leila berättar till exempel om hur kvinnorna som känner varandra och förenas av bygemenskap samlas för att upprätta en sparbox.

Det sker mellan kvinnor som bor i samma område, från samma by och är släktingar. Man upprättar en sparbox där de som deltar betalar en summa pengar. Den som behöver pengarna mest använder boxen. Detta sätt är väldigt effektivt samtidigt som alla hjälper varandra. De som behöver nödhjälp brukar göra detta. Det är inte alla som kan vara med och upprätta sparboxar. Det behöver vara människor som har tillit till varandra (Leila).

Det krävs att individerna känner varandra och har tillit till varandra för att upprätta dessa boxar menar Leila. Tilliten baseras på släktskapssystemen mellan individer från samma by. Föreningar som skapas bland bymedlemmar kan betraktas som en strategi för att hålla samman släkt, vänner och grannar båda på lokal och transnationell nivå. Dessa aktiviteter skapar ett nätverk av relationer som försäkrar borna stöd tillgångar vid nödlägen främst. Om föreningen upprättas mellan kvinnor från samma by innebär det att de etablerar kontakter sinsemellan för att utnyttja fördelar från dessa kontakter. Rent konkret är funktionen av detta stöd en summa pengar som samlas in enligt vissa strukturerade system i föreningar. Den löser nödproblem genom att möjliggöra betalning av avgifter för till exempel en ackumulerad elräkning.

I följande avsnitt lämnar vi translokala föreningar som skapas bland bymedlemmar och riktar fokus mot stödformer som upprättas endast på lokal nivå i lägren för att lösa svårigheterna som uppstår till följd av vatten och elbristen. Dessa stödformer uppfattas olika av olika

intervjupersoner, en del anser att de har solidariska grunder medan andra anser att de är baserade på egen nytta.

6.4. ”Organiserade marknadslösningar”

Den viktigaste strategin som lägerinvånarna använder för att hantera el- och vattenproblematiken upprättas när vissa människor från lägren köper vatten och elmotorer utanför lägren, dessa säljs därefter innanför lägren till bekanta i omgivningen. Sami och Samir beskriver det som att dessa människor ”utnyttjar” situationen då de köper och säljer på egna villkor.

Det finns vissa människor från lägren som utnyttjar situationen och använder den som handel. Vi har inte tillgång till sött vatten, vi måste köpa det. Vissa människor köper filtrerat vatten och delar ut det i lägren. De delar inte ut gratis, du måste köpa drickbart vatten (Sami).

Privata personer inom lägren köper stora elmotorer och säljer till bekanta. De utnyttjar situationen som har omvandlats till permanent. Vi betalar en stor summa pengar för att få tillgång till elen från dem (Samir).

Det finns alltså ett fåtal individer i lägren med kapital som drar nytta av situationen genom att sälja vatten och el till behövande. Personerna investerar sina pengar genom att köpa till exempel en stor elmotor eller stora vattentankar. I grunden är dessa menade att vara privata för personen som köper dem men eftersom situationen är svår i lägren kan individen dela med sig av elen eller vattnet. Dock sker delningen villkorat genom marknadlika lösningar. Alltså genom att privata personer kräver en summa pengar för att i gengäld ge/dela elektricitet eller vatten. På så sätt skapas ”medlemskap” där individen kontinuerligt betalar en summa pengar för att få sina basbehov tillgodosedda.

Om vi inte har ett medlemskap har vi i princip ingen ström. Medlemskapet upprättas när tre eller fyra killar deltar tillsammans för att köpa in en stor elmotor och koppla in den i lägret. Därefter börjar de dela till lägenheterna de känner (Sara).

När elen försvinner aktiveras medlemskapet. Det finns vissa människor som använder medlemskapet i form av ”business”. De köper motorer och säljer som de vill. Det är privata människor, det finns inget allmänt i lägret. Allt kan säljas i lägret, även vatten. Vi köper vatten, det finns människor som har vattenstationer och säljer vatten. Folk vinner på detta genom att sälja vatten och el (Adam).

Utifrån detta kan vi förstå att aktiviteter i form av kontakter med bekanta i lägren spelar en viktig roll inom nätverket. Funktionen av en sådan aktivitet ger medlemskap och därmed tillgång till vatten och el. Dana beskriver att man måste ha kontakter för att komma fram, de som känner ansvariga och viktiga personer får mer stöd och hjälp. Ett konkret exempel berättas av Adam om hur vissa människor stjälar el. Dessa människor får 20 ampere el istället för 5 då de känner personen som har nyckeln till el behållaren och genom det kan försäkra sig om fördelar från deras nätverk. På så sätt menar Adam att det sker olika business deals mellan människor som ger en snedvriden fördelning av elen. I dessa spår faller Granovetters (1973) resonemang på sin plats om styrkan av svaga band till bekanta i nätverket. I ett tätt integrerat samhälle som palestinska flyktinglägren byggs broar genom dessa kontakter som förenar lägerinvånarna och tillgodoser tillgångar.

Alla intervjupersoner klargör därmed att den mest essentiella stödformen de förlitar sig på för att hantera vatten och el problematiken är att "skaffa" ett grundligt medlemskap. Med grundligt medlemskap avses ett regelbundet och omfattande stöd som i detta fall löper månadsvis (Melander 2007). Det sker alltså ett lokalt ömsesidigt stödutbyte mellan bekanta som tar rollen i form av privata leverantörer och lägerinvånarna som betalar avgiften som "kunder". Det ömsesidiga stödet blir en garanterad inkomst för privata leverantörer och ett medlemskap med tillgång till vatten och el för lägerinvånarna. På så sätt upprättas "organiserade marknadslösningar" i lägren. Det är ingen offentlig organisation eller privat företag som erbjuder sina tjänster utan det är invånarna själva som organiserar dessa lösningar och använder dem som marknadslika handelsrelationer. Att verka som privat leverantör används till exempel som strategi för att upprätta användbara kontakter, dela el och vatten-medlemskap samt tjäna pengar.

Stödformen tolkas olika av intervjupersonerna, för vissa är det ett utnyttjande som beskrivs i negativa termer och för andra framstår det som en lösning om man har pengar att betala. Denna skillnad beror på att stödformen har en inneboende dualism. I grunden är det en solidarisk handling att överhuvudtaget dela med sig av privata ägodelar. Detta särskilt som leverantörerna tar hänsyn till ekonomiska svårigheter och kan vänta med inbetalningar av medlemskapet, så som Sara berättar, *ibland kan de vänta en vecka eller liknande tills de betalar sina skulder till vattenaffärer eller medlemskap*. Men att delning sker i form av medlemskap som kräver betalning anser en del intervjupersoner trots allt som utnyttjande av

situationen. Rent analytiskt kan det betraktas som att gemenskapen bland lägerinvånarna blir drivkraften bakom benägenheten att dela med sig. När individerna känner varandra eller har kontakter kan de försäkra varandra om fördelar av gemensamt ägda kapitalet där båda parterna drar nytta.

Utöver de ”organiserade marknadslösningarna” finns även andra stödformer på lokal nivå inom lägren. Dessa lokala stödformer baseras på det enklaste stödet som lägerinvånarna kan erbjuda varandra vid behov.

6.5. Lokala stödformer: ”hälften jag, hälften du”

Den tredje stödformen handlar om den lokala hjälpen mellan lägerinvånarna. Familj, släkt och grannar stödjer varandra genom att ta, ge och dela resurser. På så sätt försäkras lägerinvånarna ett praktiskt och känslomässigt stöd från det lokala nätverket. Det praktiska stödet byggs på två delar, den ena är delningsstrategier inom familjesfären och den andra är grannskapsrelationer.

6.5.1 Praktiskt stöd

Informanterna talar om flera strategier för att hjälpa varandra, allt från att dela medlemskap till att ge varandra en flaska vatten. De flesta intervjupersonerna beskriver hur lägerinvånarna delar saker och stödjer varandra kontinuerligt. Ett exempel på detta är framskjutna inbetalningar där invånarna kan få tjänsten men vänta ett tag med inbetalningen. Ett annat är stödet Samir fick när hans pappa dog då vänner, släkt och förening hjälpte med allt från stolar och mat till vatten. För majoriteten av lägerinvånarna består det praktiska stödet i lägren av två centrala delar som är delningsstrategier mellan individer med starka band och grannskapsrelationer.

Delningsstrategier är det viktigaste stödet inom familjesfären där förbindelserna är starkast, stödet består av att familjen delar mat, lägenhet och kostnader för vatten och el. Exempelvis berättar Sara nedan om hennes gifta broder som fortsätter inkluderas i familjeekonomin genom att ”dela” utgifter. Även Sami berättar hur nära familjemedlemmar delar medlemskap för att underlätta bördan.

Idag är det oftast så att 2 lägenheter delar ett medlemskap. Min bror är gift och bor ovanför oss, vi delar samma elnät och har gemensam vattenbehållare. Vi ger honom ström och har 5 ampere tillsammans. Min mamma lagar mat och min bror som är gift kommer och äter hos oss, jag och min bror ger min mamma pengar och så vidare. Om vi inte delar med min bror blir det mycket svårare, vi klarar oss genom gemenskap. Desto mer vi samarbetar desto mer det underlättar för oss (Sara).

Det kan finnas två lägenheter som delar samma medlemskap, t.ex. 5 ampere för hundra dollar kan delas mellan två lägenheter, varje familj tar 2,5 ampere. Istället för att betala hundra dollar så betalar varje familj femtio dollar, hälften jag och hälften du. Men 2,5 ampere belyser endast lampa och Tv (Sami).

Kärnan som Sara beskriver kan gälla många palestinska flyktingar i lägren: vi klarar oss genom gemenskap, genom delningsmetoder sinsemellan hanteras mycket av svårigheterna. Äldsta barnet som gifter sig etablerar inte ett fullständigt autonomt liv utan fortsätter dela boende, ekonomi och annat med familjen. Delning genererar ett praktiskt stöd inom det lokala nätverket som blomstrar ur den starka gemenskapen mellan lägerinvånarna. Dessa delningsstrategier upprättas då familjen har ett behov av att ”dela” för att klara av vardagen (Eastmond & Åkessons 2007). Den börjar som en sporadisk aktivitet men när delningen upprättas mellan avsedda parter omvandlas den till regelbunden. Den uppfyller en viktig funktion genom att driva på ”motorn” som håller ihop lägenhetens ekonomiska och praktiska procedurer. Därmed blir det tydligt att familjenätverket inom lägren har en stor betydelse för att hantera dagliga svårigheter som med vatten och el.

Grannskapsrelationer är den andra delen av det praktiska stödet som finns utanför familjesfären. Dessa relationer genererar ett praktiskt stöd genom exempelvis utbyten av mat, vatten eller hjälp med att klippa bort farliga elkablar.

Vi delar saker mellan oss och stödjer varandra. Har jag socker i överflöd och du olja gör vi ett utbyte. Vi tittar och letar efter lösa kablar för att klippa bort dem eller klistra in dem. Många gånger hämtar killarna träpinnar för att höja kablarna (Adam).

Har man inte vatten, då går man till grannen, ”hej har du vatten?” (skratt). Ja, så blir det, man delar vatten. Det finns saker du alltid behöver din granne för. Man tar hand om varandras barn, ger varandra mat, delar dricksvatten, delar ansvar för varandra (Leila).

För att kunna fortsätta livet man kämpar för i lägren behöver man en granne eller vän som stöttar och hjälper, hjälpinsatser som att exempelvis finansiera operationer eller låna varandra saker är väsentliga för att livet ska rullar framåt i lägren (Sara).

I ovanstående citat förklarar intervjupersonerna hur lägerinvånarna delar/ger/lånar varandra saker för att stödja varandra även om det endast handlar om en vattenflaska. Grannen blir en viktig aktör i nätverket, som uppfyller en funktion genom dess sporadiska aktiviteter i det lokala nätverket. När mannen som säljer vatten i lägren inte kommer kan Leila knacka på sin granne för att få en flaska vatten. Därmed möjliggör delningsstrategierna inom familj sfären och grannskapsrelationer förmedling och utbyte av socialt stöd (Mok & Wellman 2007). De uppfyller en funktion som i detta fall är att lägerinvånarna får ett lokalt praktiskt stöd. Utöver det praktiska stödet får lägerinvånarna ett känslomässigt stöd från det lokala nätverket som behandlas i nästa avsnitt.

6.5.2 Känslomässigt stöd

Det känslomässiga stödet är den näst viktigaste stödformen i det lokala nätverket. De flesta intervjupersonerna beskriver stödet som den enklaste och mest grundläggande hjälpen individen kan erbjuda för att underlätta svårigheter. Detta betonas även av Afifi et al. (2016) som beskriver vikten av sammanhållningen i lokala nätverk som minskar de negativa effekter av svårigheter.

Om det inte finns någon som kan stötta, trösta och hjälpa exploderar samhället. Att hålla ihop är viktigt (Sami).

Lägerinvånarna stöttar varandra väldigt mycket. Det är sällan man kan hjälpa ekonomiskt men psykiskt stöd är väldigt ofta förekommande (Samir).

Vänner umgås mycket, dricker kaffe, röker och leker för att trösta varandra. Kvinnor sitter tillsammans, besöker varandra vid sjukdom och tröstar varandra vid problem (Adam).

Som Sami understryker uppfyller känslomässiga stödet en viktig funktion i lägersamhället som ”exploderar” utan detta stöd. Det innebär att aktiviteter som utförs mellan lägerinvånarna för att stötta varandra blir ett effektivt sätt att underlätta svårigheter genom att skapa en mental styrka för att motarbeta problem. Det känslomässiga stödet från lokala nätverk pendlar mellan att aktiveras vid konkreta problem och akuta situationer eller endast sporadiskt.

Det är värt att påpeka att Samirs uttalande om att *det är sällan lägerinvånarna kan hjälpa varandra ekonomiskt* skiljer sig från det Dorai (2003) betonar. Författaren beskriver att familjerna inom lägren låna varandra pengar när de behöver. Dock verkar denna stödjande grund har försvagats, ekonomiska stödet på lokal nivå framstår som väldigt svagt och avgränsat till nödlägen. Detta beskriver även Dana som förklarar att *alla hjälper varandra, men inte ofta ekonomiskt, de lånar varandra pengar vid väldigt akuta behov endast*.

Ekonomiska stödet ersätts oftast med praktisk och känslomässig hjälp som är bland viktigaste stödformerna som genereras från lokala nätverket. Det ekonomiska stödet får lägerinvånarna från andra källor istället. Detta då de har upprättat transnationella nätverk som försäkrar ekonomiska remitteringar, men även ett känslomässigt och vägledande stöd.

6.6 Transnationella stödformer

Den sista stödformen som lägerinvånarna använder för att hantera el- och vattenproblematiken kommer från transnationella nätverk. Migranternas dagliga aktiviteter, kontakter och flödande resurser ger ett grundläggande stöd som håller upp lägren. Dessa manifesteras i två delar där den första är det ekonomiska stödet. Den handlar om ekonomiska remitteringar från migranter till lägerinvånarna i syfte att bland annat finansiera el- och vattenmedlemskapen. Den andra är det känslomässiga och vägledande stödet som genereras från tredje rummet. Det är alltså en metaforisk beskrivning som tyder på sociala fält över nationsgränser där lägerinvånarna och migranterna möts. Mötet sker genom olika transnationella praktiker som utmynnar i ett känslomässigt och rådgivande stöd till lägerinvånarna.

6.6.1 Ekonomiskt stöd: ”frivilligt tvunget” medlemskap

Då alla intervjupersoner nämner att den mest essentiella stödformen för att hantera el- och vattenproblematiken är att ingå medlemskap, menar de att medlemskapet samtidigt medför tunga kostnader. Exempelvis utgör kostnaden för vattenförbrukningen en ekonomisk börda enligt Dana.

Vi köper dricksvatten från affärer här i lägret, de hämtar vatten till lägenheterna. Man beställer genom telefon och de hämtar vattenflaskor hem som man betalar för, flaskan

kostar 1000 lira (libanesisk valuta, cirka 5 kr). När man har låga inkomster och hög familjeförbrukning påverkar detta ekonomin (Dana).

I förhållande till lång och hög förbrukning kan alltså små summor som 5 kr i längden påverka ekonomin menar Dana. Detta särskilt då familjerna många gånger inte har höga eller fasta inkomster. Trots det menar intervjupersonerna att den riktiga bördan egentligen kommer med elförbrukningen som är mycket dyrare och kräver högre avgifter.

För att använda 5 ampere och få igång kylskåp, lampa och tv betalar man ungefär 1200 svenska kronor under en månad! Sötvattnet behöver också medlemskap, 20 liter kostar 1000 lira (Samir).

De tar betalt 200 dollar för 5 ampere. Om man ska ha 10 ampere för att få igång AC och sova skönt behöver man betala 400 dollar i månaden. Då sover man skönt i 29 dagar och sista dagen kan man inte sova för att man tänker på hur man ska betala 400 dollar till elen (skratt) (Adam).

Precis som Samir och Adam beskriver alla intervjupersoner bördan som medlemskapen innebär. Det formas ett ”frivilligt tvunget” medlemskap som lägerinvånarna inte kan släppa taget om för att fortsätta ha användarvänligt vatten och el. Den ställer krav på höga summor av pengar som lägerinvånarna oftast inte kan tillgodose. Detta särskilt då de flesta av borna inte har ett jobb till följd av diskriminerande lagar. Det finns samtidigt inga statliga myndigheter eller politiska organ i lägren som kan erbjuda social service.

Frågan är hur borna löser en sådan situation genom att använda sociala nätverk? Detta leder oss till frågan om ekonomiska stödet som genereras från migrerande familj och släkt. Makhoul, Ghanem och Ghanems (2003) resonemang om att ekonomiska stödet från migranter utgör en central del för finansieringen av utgifter i lägren bekräftas av intervjupersonerna. De menar att pengarna som remitteras används främst för att finansiera medlemskapen.

Viktigaste hjälpen inom varje lägenhet i lägret är pengar från släktingar utomlands. I varje lägenhet finns det en migrant. Många familjer lever på inkomster från migranter. De flesta unga i lägret har rest och skickar pengar till sina föräldrar. Därför kan äldre generationen i lägren överleva. Det kan vara en bror, en syster, en son, dotter eller ett barnbarn som har migrerat (Leila).

Ekonomiska remitteringar utgör stapeln som håller lägenheterna. Om stödet utanför stoppas kan vi inte betala elen eller täcka utgifterna. När personen jobbar och finansierar mat och annat blir det svårt att betala även el och vattenmedlemskap. Jag har inte jobbat

på två år, hur lever familjen? Jag har två barn utomlands som skickar pengar, annars klarar vi inte oss. Familjer som inte har en migrant att förlita sig på dör av hunger och törst! (Sami).

Leila och Sami menar att ekonomiska stödet från transnationella nätverket som utgör en grund för att klara av livet i lägret. Flera studier konstaterar att gemenskapen mellan palestinierna som bor i lägren sträcker sig med migranter som upprättar transnationella praktiker (Dorai 2003; Melander 2007; Peteet 2005). Praktikerna i transnationella rummet genererar främst ett ekonomiskt stöd som blir motorn i ekonomin för tusentals palestinska flyktingar i lägren. Den bistår borna med fördelar genom input av pengar och skapar en skyddande bas för främst föräldrar och familjer i lägren. Den pendlar mellan två intensitetsnivåer, den första är grundliga remitteringar för till exempel äldre eller föräldrar som förlitar sig på stödet. Den andra verkar som sporadiska remitteringar som förekommer då och då eller vid behov. Det innebär att migranterna utför en grundlig och sporadisk ekonomisk aktivitet som uppfyller en uppskattningsfunktion hos borna och möjliggör bland annat inköp av nödvändigt vatten och el medlemskap (Eastmond och Åkesson 2007).

Det bör nämnas att en minoritet av borna inte får stöd från migranter utan försörjer sig genom någon form av jobb enligt intervjupersonerna. För unga vuxna som varken får transnationellt ekonomiskt stöd eller kan jobba till följd av diskriminerande lagar finns det inte mycket att göra. Majoriteten av dem är arbetslösa trots att de har utbildning. Dessa ungdomar brukar "anställas" av politiska organisationer i lägren. Detta görs i syfte att rekrytera anhängare till egen tjänst genom att beväpna dem. Detta ökar spänningen i lägren mellan olika politiska grupper. Trots allt finns det en del människor som varken har jobb, anställning av politiska organ eller relationella resurser som kan hjälpa de. Intervjupersonerna benämner dessa som "hjämlösa".

6.6.2 Känslor och vägledning i tredje rummet

Dagliga praktikerna i tredje rummet manifesteras främst i ekonomiska aktiviteter, men trots det förekommer även starka kommunikationsförbindelser mellan lägerinvånarna och migranterna. Dessa kontakter blir en källa för känslomässigt och vägledande stöd.

Aldrig har vi hört att någon rest från lägret utan att upprätthålla kontakt med sin familj. Relationerna blir dessutom starkare. De pratar för att stödja varandra psykiskt när det behövs eller ge varandra stöd och vägledning (Dana).

Min moster och hennes döttrar lämnade lägret för ett tag sedan. Än idag pratar vi och ger varandra stöd och tips när det behövs. Relationen blir starkare eftersom att man saknar de (Leila).

Vissa kan ge råd och stöd då och då, förstår du (Sami).

Transnationella rummet genererar olika former av känslomässigt och vägledande stöd för lägerinvånarna. Funktionen av dessa transnationella aktiviteter genererar ett stöd som motiverar flyktingarna att stå ut med svårigheter och kan också ge viss information om hur dessa svårigheter ska hanteras (Eastmond & Åkesson 2007; Vaux 1988). Den underlättar dagliga problem i lägret som när Adams kusin som bor i X land hjälper honom med elektriska kablarna som alltid exploderar genom att ge praktiska råd om hur detta ska hanteras. Men det kan även handla om känslomässig styrkan som Leila får från mosters dotter för att motstå svårigheter. Då Leila betonar att stödet förekommer ”när det behövs” samtidigt som Sami förklarar att stödet genereras ”då och då” kan det konstateras att känslomässiga stödet tillsammans med råd och vägledning förekommer som en sporadisk aktivitet.

7 Slutdiskussion

Studiens syfte var att undersöka hur palestinierna använder deras sociala nätverk för att hantera dagliga svårigheter med fokus på vatten och el problematiken. Detta genom två frågor som undersöker vilket socialt stöd palestinierna får från lokala och transnationella nätverk. Genom intervjuer med sex personer från palestinska flyktingläger i Libanon visar studien att flyktingar har bott i ett ”dubbelt undantagstillstånd” blottade från statliga, juridiska och politiska insatser för 70 år i Libanon. Detta har lämnat lägren i en situation där även grundläggande behov som vatten, elektricitet, fungerade avlopps- och sopsystem brister eller saknas. Trots misärförhållanden är lägerinvånarna aktiva i att skapa och använda sociala nätverket som resurs för att lösa dagliga problem. Detta genom att konstruera stödnätverk som bygger på fyra olika organisationsformer, dessa är byföreningar, organiserade marknadslösningar, lokala stödformer och transnationella stödformer. De fungerar som ett informellt stödsystem som omfördelar och försäkra medlemmarna ett utbyte av socialt stöd på olika sätt, nivåer och intensitetsgrader. Det kan alltså vara ett grundligt, sporadiskt eller nödvändigt stöd mellan familj, släkt, grannar, migranter och bymedlemmar på lokal eller transnationell nivå, men även på en translokallnivå som spänner mellan båda nätverk.

Den första stödformen är by – föreningar som rabta och sparboxar. De upprättas för att låna pengar till mest behövande. De formas på integrerad nivån, det innebär att palestinierna får denna stödform från lokala och transnationella nätverk där lägerinvånarna och migranterna utför gemensamma aktiviteter i tredje rummet. Den aktiveras vid nödbehov genom att en medlem i rabta styrelsen förmedlar om familjens prekära situation eller genom att en granne skapar en sparbox. De andra två stödformerna är ”organiserade marknadslösningar” och lokala stödformer som palestinierna skapar på lokal nivå. ”Organiserade marknadslösningar” är en grundlig stödform som genereras genom investering i kontakter med bekanta. Dessa investeringar ger tillgång till vatten och el medlemskap. Detta medan lokala stödformer genererar praktiskt och känslomässigt stöd. Praktiska stödet ger två typer av hjälp, den ena är delningsstrategier inom familjesfären för att exempelvis betala halva kostanden på fakturan och den andra är förmåner från grannskapsrelationer. Om vi ska använda begrepp från Eastmond och Åkesson (2007) har lokala stödformer en sporadisk intensitet då de upprättas då och då beroende på omständigheterna. Känslomässiga stödet på lokal nivå finns mellan familj och vänner som ser till att regelbundet stödja varandra mentalt. Det är den enda stödformen som återkommer både lokalt och transnationellt.

Fjärde stödformen är ekonomiskt, känslomässigt och vägledande stöd från transnationella nätverket. Konkret kan det handla om vägledning för hur man exempelvis lagar en exploderad el behållare eller remitteringar av pengar för att betala medlemskapet. Stödet kan vara grundligt då en del skickar pengar månadsvis men den kan även vara sporadiskt förekommande då och då. Transnationella stödet som främst utmärks av ekonomiska remitteringar utgör enligt majoriteten av intervjupersonerna en viktig grund som håller ekonomin i lägren. Alla dessa aktiviteter mellan familj, släkt, grannar, bygemenskaper, migranter och bekanta visar hur lägerinvånarna använder sociala nätverket för att få stöd som underlättar vatten och el problem.

Vi kan i linje med Turner (2015) konstatera att palestinier i flyktingläger är aktiva agenter som skapar liv med hjälp av varandra, sociala nätverken tillgodoser informella stödsystem där borna trots allt tillgodogör sig fördelar. Sociala nätverk upprättade på lokal och transnationell nivå blir deras yttersta skyddsnät i skuggan av lägrens exceptionella karaktärsdrag och dubbla undantag. En grundläggande drivkraft i denna process har varit sociala relationer som funkar på ett speciellt sätt i dessa exceptionella läger. Studiens resultat visar styrkan av dessa sociala relationer som genom olika förbindelse kan skapa liv under svåra förhållanden. Det blir intressant att undersöka vilka informella stödsystem eller nätverk som utvecklas i andra läger över världen och vilken roll sociala nätverk har i dessa. Är sociala nätverk en viktig resurs för överlevnaden i andra flyktingläger? Uppstår en stark lokal sammanhållning på andra flyktingläger med? Utvecklas transnationella nätverk i andra sammanhang också?

Avslutningsvis vill jag säga att det för oss i Sverige är förgivet taget att när vi öppnar kranen så får vi vatten, rent vatten som vi kan dricka, tvätta, städa och duscha med. Det är lika givet att när vi tänder lampan så kommer det ljusna upp och strömmen kommer vara tillgänglig alla timmar vi behöver den. Värt att reflektera över är att dessa, för oss, självklarheter är en daglig kamp för miljontals andra flyktingar världen över.

Bilaga 1 - Intervjuguiden

Intervjupersonen skall informeras om följande:

- Ämnet, studiens syfte och frågeställningar
- Anonymitet och konfidentialitet
- Frivillig basis för deltagandet/samtycke
- Tillåtelse att spela in med mobiltelefon

Ledande intervjufrågor:

1. Var bor du? Hur längre har du bott i lägret (namn på lägret)?
2. Vilka bor du med? Hur många personer bor du med?
3. Hur ser vardagliga livet i lägren ut? Det berättas om att det finns problem med vatten och el, hur ser det ut?
4. Hur hanteras vattenbehovet/problematiken?
  - *Vad gör du?*
  - *Om de säger orent vatten, hur gör du för att få tillgång till rent vatten?*
  - *Kostar det pengar? Finns det pengar så det räcker? - Vad gör ni åt det?*
5. Hur ser tillgång till ström ut? Det berättas att det finns farliga elkablar, hur hanteras det?
  - *Vad gör du?*
  - *Hur gör ni för att få tillgång till ström?*
  - *Vilka lösningar upprättas?*
6. Vilka får du hjälp av för att hantera vatten och el problemet? I så fall hur och vad för typ av stöd får du?
  - *Exempelvis känslomässigt stöd, ekonomiskt stöd, praktiskt stöd eller annat*
7. Var befinner sig människor som ger dig stöd, bor de i lägren eller utomlands?
  - *Hur kommunicerar du med anhöriga utomlands i så fall? - Vad för typ av stöd för du/ni?*

Avslutningsvis, informera om följande:

- Fråga om intervjupersonen har något mer att tillägga
- Fråga om intervjuaren kan återkomma för ”members check”
- Snöbollsurval, fråga om bekanta som uppfyller kriterierna.
- Tacka för medverkan

Referenslista

- Abdulahim, Sawsan (2017) Educational attainment and economic participation in Palestinian women living in Lebanon: analysis of data from the Labour Force Survey among Palestinian refugees, *The Lancet (ScienceDirect)*, 390 (1): 17
- AbuZayd, Karen (2009) Rights, justice and United Nations values: reflections through a Palestine refugee prism. Uppsala: Uppsala university
- Afifi, Tamara D, Walid A. Afifi, Anne F. Merrill & Najib Nimah (2016) 'Fractured communities': uncertainty, stress, and (a lack of) communal coping in Palestinian refugee camps, *Journal of Applied Communication Research*, 44 (4): 343-361
- Agamben, Giorgio (2005) *Undantagstillståndet*. Nordhavn: Site Edition
- Agier, Michel (2014) *Un monde de camps* (översatt). Clara lecadet
- Al-Hroub, Anies (2013) Perspectives of school dropouts' dilemma in Palestinian refugee camps in Lebanon: An ethnographic study. *International Journal of Educational Development*, 35 (1): 53-66
- Allan, Diana (2013) Commemorative Economies and the Politics of Solidarity in Shatila Camp. *An International Journal of Human Rights*, 4 (1): 133-148
- Aspers, Patrik, (2007) *Etnografiska metoder*: Malmö: Liber AB.
- Baaz, Maria Eriksson (2007) Börda och stöd: Kongos betydelse för svenkkongolesiska familjer. I: Eastmond Marita & Lisa Ålesson (red.) *Globala familjer. Transnationell migration och släktskap*. Riga: Gidlunds förlag
- Bourdieu, Pierre (1986) The forms of capital. In John Richardson (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York, Greenwood 241-258
- Bryman, Alan, (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Malmö: Liber.
- Cogan, Jacob Katz, Ian Hurd, Ian Johnstone (2016) *The Oxford handbook of International Organisations*. New York: Oxford University Press
- Dorai, Mohamed Kamel (2003) Palestinian emigration from Lebanon to northern Europe: Refugees, networks, and transnational practices. *Journal Refugee*, 21 (2): 23-31
- Dumper Michael (2006) *Palestinian refugee repatriation; Global perspectives*, London: Routledge

- Eastmond Marita & Lisa Ålesson (2007) *Globala familjer. Transnationell migration och släktskap*. Riga: Gidlunds förlag
- Feldman, Ilana (2017) Humanitarian care and the ends of life: The Politics of Aging and Dying in a Palestinian Refugee Camp. *Cultural anthropology*, 32 (1): 24-67
- Fincham, Kathleen (2012) Nationalist narratives, boundaries and social inclusion/exclusion in Palestinian camps in South Lebanon, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 42 (2): 303-324
- Fincham, Kathleen (2014) Learning the nation in exile: constructing youth identities, belonging and 'citizenship' in Palestinian refugee camps in south Lebanon, *Comparative Education*, 48, (1): 119-133
- Forsman, Birgitta (1997) *Forskningsetik. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Ghattas, Hala, Karin Seyfert, Nadine R Sahyoun (2012) Food insecurity among Palestinian refugees living in Lebanon: a household survey, *The Lancet*, 380 (1): 7-8
- Gilje, Nils & Harald Grimen (2007) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos
- Granovetter, Mark S. (1973) The Strength of Weak Ties, *American Journal of Sociology*, 78 (6): 1360-1380
- Hanafi Sari & Taylor Long (2010) Governance, Governmentalities, and the State of Exception in the Palestinian Refugee Camps of Lebanon, *Journal of Refugee Studies*, 23 (2): 135-159
- Holt, Maria (2007) The Wives and Mothers of Heroes: Evolving Identities of Palestinian Refugee Women in Lebanon, *Journal of Development Studies*, 43 (2): 245–264
- Hutson, Royce, Harry Shannon, Taylor Long (2016) Violence in the 'Ayn al-Hilweh Palestinian refugee camp in Lebanon, 2007–2009, *International Social Work*, 59 (6): 861–874
- Khoury, S., T. Graczyk , G. Burnham, M. Jurdi and L. Goldman (2016) Drinking water system treatment and contamination in Shatila Refugee Camp in Beirut, Lebanon. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 22 (8): 568-578
- Klaus, Dorothée (2003) *Palestinian refugees in Lebanon – Where to belong?* Berlin: Gerd Winkelhane.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund studentlitteratur AB

- Latif, Nadia (2012) 'It was better during the war': narratives of everyday violence in a Palestinian refugee camp, *Feminist Review*, 101 (1): 24-40
- Lehne, Johanna, William Blyth, Glada Lahn, Morgan Bazilian & Owen Grafham (2016) Energy services for refugees and displaced people. *Energy Strategy Reviews*, 13(14): 134-146
- Macqueen, Benjamin (2013) An introduction to Middle East politics. Los angeles: SAGE
- Makhoul, Jihad, Dana Abi Ghanem & Mary Ghanem (2003) An ethnographic study of the consequences of social and structural forces on children: the case of two low-income Beirut suburbs. *Environment & Urbanization*, 15 (2): 249-260
- Malkki, Liisa H (1995) Refugees and Exile: From "refugee studies" to the national order of things. *Annal Review of anthropology*, 24 (1): 495-523
- Masad, Dana (2009) Moving Towards Self-Reliance: Living Conditions of Refugee Camps in Lebanon and Opportunities for Development. California
- May, Tim (2013) Samhällsvetenskaplig forskning. Lund: Stundetlitteratur AB
- Melander, Charlotte (2007) Sociala stödformer inom svensksomaliers transnationella släktnätverk. I: Eastmond Marita & Lisa Ålesson (red.) *Globala familjer. Transnationell migration och släktskap*. Riga: Gidlunds förlag
- Mok, Diana & Barry Wellman (2007) Did distance matter before the internet? Interpersonal contact and support in the 1970s. *Social networks*, 29 (3): 430-461
- Peteet, Julie (2005) Landscape of hope and despair. Palestinian refugee camps. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Ramadan , Adam & Sara Fregonese (2017) Hybrid Sovereignty and the State of Exception in the Palestinian Refugee Camps in Lebanon, *Annals of the American Association of Geographers*, 107 (4): 949-963
- Regeringskansliet (2000) De palestinska flyktingarna: Efter fem decenniers svek – äntligen dags? Stockholm: Regeringskansliet
- Regeringskansliet (2015/2016) Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Libanon. Sverige: Regeringskansliet
- Rennstam, Jens, & David Wästerfors (2015) Från stoff till studie. Om analysarbete i kvalitativ forskning. Lund: Studentlitteratur
- Rouse, Jonathan & Bob Reed (2011) Solid waste management in emergencies. Geneva: World Health organization

Salti, Nisreen & Sawsan Abdulrahim (2016) The relationship between relative deprivation and self-rated health among Palestinian women in refugee camps in Lebanon, *Population Health*, 2 (1): 317–326

Sayigh, Rosemary (2007) Product and producer of Palestinian history: Stereotypes of “self” in camp women’s life stories, *Journal of Middle East*, 3 (1): 87-105

Silverman, David, (2016) *Qualitative Research*, 4th ed. London: SAGE

Sirhan, Bassem (2017) Palestinian Refugee Camp Life in Lebanon, *Journal of Palestine Studies*, 4 (2): 91-107

Suleiman, Jaber (1999) The Current Political, Organizational, and Security Situation in the Palestinian Refugee Camps of Lebanon, *Journal of Palestine Studies*, 29 (1): 66-80

Turner, Simon (2015) What is a refugee camp? Explorations of the limits and effects of the camp. *Journal of refugee studies*, 29 (2): 139-148

UNHCR (2016) The Situation of Palestinian Refugees in Lebanon. The UN refugee Agency

UNHCR (2017) Global trends: Forced displacement in 2016. Geneva: UNHCR

UNRWA (2017) UNRWA in figures, Jerusalem: UNRWA

UNRWA (2014) where we work, Lebanon: UNRWA

Vaux, Alan (1988) *Social Support: Theory, Research, and Intervention*. New York: Praeger.

Vetenskapsrådet (2002) *orskningsetiska principer. Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet: Elanders Gotab

Yamout, Rouham, Sarah Farran, Niveen M E Abu Rmeileh, Dennis Hogan & Rita Giacaman (2012) Insecurity in Palestinian refugee camps in Lebanon: a pilot study. *The lancet*, 380 (1): 9-10

Zakharia, Leila F & Samia Tabari (1997) Health, Work opportunities and Attitudes: A review of Palestinian women’s situation in Lebanon, *Journal of refugee studies*, 10 (3): 411-431